

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Veronika Vojáčková

**Speciální pedagog a jeho místo v sociální konstrukci profese
psychoterapeut v ČR**

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: MUDr. Pavla Hellerová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2012-2014

DIPLOMA THESIS

Veronika Vojáčková

**Special education teacher and his place in the social
construction of the psychotherapist profession
in the Czech Republic**

Prague 2014

The Diploma Thesis Work Supervisor:
MUDr. Pavla Hellerová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 29.5.2014

Veronika Vojáčková

Poděkování

Děkuji MUDr. Pavle Hellerové za odborné vedení této práce, za její laskavou podporu a trpělivost.

Anotace

Diplomová práce se zabývá aktuálními otázkami, které jsou odbornou psychoterapeutickou obcí diskutovány ve věci podmínek výkonu psychoterapie v České republice, s akcentem na zjištění možností uplatnění speciálních pedagogů v české psychoterapeutické praxi. Cílem této práce je zjistit, jak čeští psychoterapeuti chápou svoji profesi, jak ji sami sociálně konstruují a pro koho je v aktuální sociální konstrukci profese psychoterapeut místo. Výhodiskem této práce je shrnutí stěžejních stávajících norem a pravidel, které v ČR upravují výkon psychoterapie a rekapitulace hlavních názorových proudů odborné veřejnosti, týkajících se těchto podmínek.

Klíčová slova

Analýza diskurzu, diskurz, konstruktivismus, konstruktivistický přístup, postmoderna, pregraduální vzdělání psychoterapeuta, profese psychoterapeut, sociální konstrukcionismus, speciální pedagog, systemický přístup, výkon psychoterapie.

Annotation

This thesis deals with current questions concerning the necessary qualification for psychotherapeutic profession in Czech Republic with an emphasis on finding potential application of special education teachers in the Czech psychotherapeutic practice. The aim of this work is to determine how Czech psychotherapists understand their profession and how their own socially construct the profession and who has the place in this current social construction. The starting point of this thesis is a summary of key existing standards and rules that govern the psychotherapeutic practice in the Czech Republic and recapitulation of the main ideological streams of professionals concerning these conditions.

Key words

Constructivism, constructivist approach, discourse, discourse analysis, performance of psychotherapy, postmodernism, psychotherapist profession, social constructionism, special education teacher, systemic approach, undergraduate education psychotherapist.

OBSAH

ÚVOD	8
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU	10
1.1 Sociální konstruktivismus	10
1.2 Konstruktivistický přístup ke kvalitativnímu výzkumu	20
2 KONTEXT VÝZKUMU	25
2.1 Institucionální a historický kontext.....	25
2.1.1. Psychoterapie v právních normách ČR	37
2.1.1.1 Hledání výrazu psychoterapie ve spojení s výrazem speciální pedagog v českých právních předpisech	39
2.1.1.2 Psychoterapie dle resortních právních předpisů z hlediska uplatnitelnosti speciálních pedagogů	43
2.2 Osobní angažovanost autorky výzkumu	47
2.2.1 Fáze první: Jaké vzdělání má mít psychoterapeut?	48
2.2.2 Fáze druhá: Krize profesní identity	52
2.2.3 Fáze třetí: Psychoterapie legální nelegální? - veřejná diskuze o psychoterapii	56
3 VÝZKUMNÁ ZPRÁVA	62
3.1 Výzkumný cíl a otázka.....	62
3.2 Výzkumný vzorek	63
3.3 Výzkumná metodika a popis realizace výzkumu	66
3.4 Výsledky výzkumu	75
3.5 Závěry výzkumu	77
ZÁVĚR	79
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	80
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK	84

ÚVOD

Tato diplomová práce se zabývá aktuálními otázkami souvisejícími s podmínkami výkonu psychoterapeutické praxe v České republice. V práci je poukázáno na rozpory mezi stávajícími právními normami, upravujícími oblast psychoterapie a praktickými potřebami, jak je definuje česká odborná psychoterapeutická veřejnost. Pozornost je věnována možnostem uplatnění speciálních pedagogů v oboru psychoterapie, a to jednak z pohledu platných právních norem a jednak z pohledu odborné veřejnosti.

Téma diplomové práce a způsob jejího zpracování autorka práce zvolila proto, že otázka výkonu psychoterapie je v současné době velmi diskutovaným a tedy i kontroverzním tématem, které zajímá a ve svém výsledku ovlivní nejen odbornou veřejnost, ale i klienty tohoto oboru. Autorka práce má zato, že současná odborná diskuze, která v České republice ohledně nastavení podmínek výkonu psychoterapie probíhá, by konečně měla dát jasnou odpověď na zásadní otázky, kdo a v jakém režimu je a nadále bude oprávněn vykonávat psychoterapii.

Tato práce si neklade za cíl dát na uvedené otázky jednoznačné odpovědi. Autorka práce se domnívá, že konečnou odpověď na nastolené otázky a řešení dané problematiky mohou přinést jedině zákonné resp. podzákonné - tedy prováděcí – právní normy. Nicméně právě tato normativa by měla vycházet z praxe definovaných problematik, jednodušeji řečeno, nejprve musí přijít hlas „zdola“, který upozorní na existenci problému a přiměje tak normotvorné struktury, aby se pokusily definovanou problematiku řešit.

Tato práce je strukturována do tří logických celků. První část je věnována teoretickým východiskům výzkumu realizovaného v rámci této práce. V této části jsou vysvětleny alespoň základní principy sociálního konstruktivismu a konstruktivistického přístupu ke kvalitativnímu výzkumu. Na druhou část práce lze pohlížet jako na teoreticko-praktickou. Je věnována kontextu výzkumu, a to jak historickému, tak

institucionálnímu. Do kontextu výzkumu je také zahrnuta i osobní angažovanost autorky práce, kdy je poukázáno nejen na její osobní zkušenost s oborem psychoterapie, ale jsou reflektovány i její subjektivní předpoklady, týkající se zpracovávaného tématu. Třetí část práce je věnována výzkumné zprávě.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA VÝZKUMU

1.1 Sociální konstruktivismus

K výzkumu řešenému v rámci této práce je přístupováno kvalitativně. Teoretické východisko společné všem metodám kvalitativního výzkumu je dle Mikuláškové teorie sociálního konstruktivismu.¹ Někteří autoři hovoří také o sociálním konstrukcionismu.

Sociální konstruktivismus je „výraz označující v širším smyslu jakoukoliv teorii, která považuje skutečnost za sociálně konstruovanou nebo utvářenou jedinci ve vzájemné interakci; skutečnost je potom výsledkem interpretativního definování situace.“² V tomto smyslu k sociálnímu konstruktivismu můžeme mj. přiřadit autopoiezu jako teorii o sebeutváření a sebeorganizaci živých systémů, teorii chaosu, konstruktivismus, radikální konstruktivismus, sociální konstrukcionismus, teorie systémů jako jsou obecná teorie systémů a teorie sociálních systémů, kybernetiku II. řádu a jistě i některé další teorie. Konstruktivistické či systemické teorie lze řadit k myšlenkovému proudu tzv. postmodernismu. Význam termínu systemický vysvětluje Strnad jako „obrat ke komplexitě lidského světa, vytvářené konstrukty – jazykovými hrami zúčastněných pozorovatelů.“³

Podle Burr⁴ lze předpoklady sociálního konstruktivismu definovat následovně:

1. Kritický postoj vůči jedno-jednoznačné povaze reality a vědění, která jsou neutrální a nezpochybnitelné.

¹ MIKULÁŠKOVÁ, Gabriela., *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivní analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, 85 s. ISBN 978-80-555-0000-0, s.7.

² HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Překlad Hana Loupová. Praha: Portál, 2006, 495 s. ISBN 80-736-7093-3, s.434.

³ STRNAD, Vratislav. Vývoj systemické terapie: Pro sborník: Z. Vybíral a kol., „Vývoj psychoterapie po r. 1990“. In: [online]. [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://vratislavstrnad.euweb.cz>

⁴ BURR, V. (1995) *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

2. Historická a kulturní specifická vědění. Důraz je kladen na historičnost sociálních procesů, které vytváří dané vědění.
3. Vědění je konstruováno v interakcích mezi lidmi. Tato činnost či praxe konstruuje vědění.
4. Určitá verze světa nebo konstrukce přináší určitý způsob jednání, který vylučuje jiný.
5. Vědění nelze chápat jako přímé vnímání reality. Objektivní, pravdivá fakta jsou verzemi reality, které jsou konstruována mezi lidmi.
6. Realita je sociálně vytvářena (sjednávána) v interakci, konverzaci s druhými nebo se sebou samým, prostřednictvím jazyka, neboť pakliže je utvářena, je zároveň jako určitá realita přítomna, tzn. tím, že mluvím, zároveň určitou realitu utvářím
7. Vstupujeme do jazyka, který už tu je, významy věcí, chování i nás samých, tzn., jak o sobě můžeme mluvit, co si o sobě můžeme myslet, už tu jsou, osvojujeme si vědění, „pravdy“ o věcech, o lidech, o sobě sama... (tzv. preferované verze reality)
8. Porozumění světa nepochází z objektivní reality, ale z minulého a současného vědění, o tom, co je realita. Porozumět člověku nebo určité realitě znamená porozumět jejich utváření významů.

Představit vyčerpávajícím způsobem obsah všech konstruktivistických teorií by bylo díky jejich četnosti a rozsahu nad rámec této práce. Nicméně pro účely zde prezentovaného výzkumu jsou dále uvedeny alespoň základní principy, o kterých se autorka této práce domnívá, že jsou pro konstruktivismus podstatné a tedy neopominutelné.

Základní rys postmoderny, který můžeme vnímat jako podstatu postmoderní diskuze a dělicí čáru mezi tzv. modernou a postmodernou, spočívá ve vymezování se proti dosavadním resp. moderním filosofickým paradigmatům. V pojetí Giddense z pohledu postmoderny údajně selhalo východisko moderny, které je dle postmodernistů založeno na představě, *„že historie někam směřuje, obvykle k pokroku. Dnes je podle nich zřejmé, že toto pojetí selhalo. Neobstojí už žádná ‚velká vyprávění‘, tj. všezahrnující koncepce historie, která by dávala smysl (Lyotard, 1993). Nejenže zmizela obecná představa pokroku, ale neexistuje už ani jedna obecně platná ‚historie‘. Místo ní máme neomezený počet různých historií a forem znalostí, ale žádná z nich není*

závazná.“⁵ Françoise Lyotard ve spise Postmoderní vědění z r. 1979 „diagnostikuje ‚konec velkých meta-příběhů‘, jimž v postindustriální epoše už nikdo nevěří. K těmto meta-příběhům patří velké mýty o stvoření a velké projekty budoucnosti slibující spásu. Lyotard je považuje za ‚jazykové hry‘...“⁶

Podle Welsche⁷ je postmoderna „stavem radikální plurality“, dobou, kdy pluralita přestává být potlačována a stává se obecně přijatelnou a legitimní. Postmodernita je epochou, v níž se pluralita stává žádoucí. Postmoderní myšlení nahrazuje koncepci reality nezávislé na pozorující osobě koncepcí jazykového/znakového světa, v němž je pozorující osoba nevyhnutelně zakotvena. Postmoderní uvažování se zasazuje o mnohost různorodých koncepcí, jazykových her a životních forem nikoliv z nedbalosti a nikoliv ve smyslu laciného relativismu, nýbrž z důvodů dějinné zkušenosti a motivů svobody.

Dle postmoderních konstruktivistických teorií nemáme přístup k objektivní skutečnosti, tedy skutečnosti na nás nezávislé: „Důvodem je filtrační a výkladová schopnost našeho mozku a psychiky – to, co vnímáme, souvisí více s námi a našimi dřívějšími zkušenostmi a výklady, než přímo s vnímanou skutečností (jsou to naše mapy reality, nikoliv realita samotná). ... Konstrukty mozku však mají sílu reality (Parma, 2006) – jeví se jako skutečnost a mají na nás vliv.“⁸ V souladu s tímto tvrzením lze rozumět i Gergenově tezi sociálního konstrukcionismu o poznání, o kterém Mikulášková uvádí, že „všechny formy poznání, včetně vědeckého poznání, produkují obrazy světa, které potom fungují tak, jakoby byly pravdivé.“⁹ Takto dle konstruktivistů vznikají verze světa.

⁵ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4, s.495.

⁶ SCHLIPPE, Arist von a Jochen SCHWEITZER. *Systemická terapie a poradenství*. Brno: Cesta, 2006, 251 s. ISBN 80-729-5082-7, s.59.

⁷ WELSCH, Wolfgang. *Naše postmoderní moderna*. 1. vyd. Překlad Ivan Ozarčuk, Miroslav Petříček. Praha: Zvon, 1994, 198 s. ISBN 80-711-3104-0.

⁸ BOBEK, Milan a Petr PENIŠKA. *Práce s lidmi: učebnice poradenství, koučování, terapie a socioterapie pro pomáhající profese : s úvodem do filozofie práce s lidmi, systémových věd a psychologie*. Vyd. 1. Brno: NC Publishing, 2008, 286 s. Gaia, 2. ISBN 978-809-0385-825, s.91.

⁹ MIKULÁŠKOVÁ, Gabriela, *Základy kvalitativního výskumu a diskurzivnej analýzy*. Prešov:

V Gergenově pojetí je v rámci sociálního konstrukcionismu nabízen model společně utvářeného, tedy sociálně konstruovaného světa, kdy jednou se sociálních konstrukcí je i sám člověk. V rámci tohoto Gergenova modelu člověka jako určitého druhu sociální konstrukce je lidské „*jednání komplikovaným způsobem propojeno se společenskými procesy*“. Jednodušeji vyjádřeno, člověk: „*Je takový, jak si jej představují druzí a on sám.*“¹⁰

Gergen¹¹ uvádí jako zdroje sociálního konstrukcionismu také hermeneutické studie H. G. Gadamera¹² a uvažování o paradigmatech T. Kuhna¹³. Pro Gadamera je základní kategorií, kterou by se měly zabývat humanitní vědy, *porozumění*, které na rozdíl od *vysvětlování* v přírodních vědách nehledá kauzální souvislosti. Porozumění např. textům či sobě sama nemůže být jednou provždy zodpovězeno, ale je pohybem v tzv. *hermeneutickém kruhu*, tj. každé porozumění textu či jednání vyžaduje dřívější porozumění (tradici, kterou sdílíme) a naše následné porozumění textu (autoru díla či sobě sama) slouží zase jako východisko pro další interpretaci. Kuhn vyjadřuje názor, že vědecká interpretace určité reality je řízena paradigmaty rozumění, typickými pro dané historické období, jež strukturují okruhy problémů, kterými se věda zabývá, metody jejich možných řešení a jejich interpretace. Fish¹⁴ tvrdí, že porozumění textu či nám samotným se děje vždy s přihlédnutím k *interpretativní komunitě* a jejímu jazyku, k níž jedinec historicky náleží, a ze které získává subjektivní zkušenosti. Všechny tyto

Prešovská univerzita v Prešove, 2013, 85 s. ISBN 978-80-555-0000-0, s.8.

¹⁰ SCHLIPPE, Arist von a Jochen SCHWEITZER. *Systemická terapie a poradenství*. Brno: Cesta, 2006, 251 s. ISBN 80-729-5082-7, s.57.

¹¹ GERGEN, Kenneth. J. *Social Psychology as History*. Journal of Personality and Social Psychology [online]. 1973, Vol. 26, No. 2, s. 309-320 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.swarthmore.edu/SocSci/kgergen1/web/soc_psych.pdf

¹² GADAMER, Hans-Georg. *Truth and method*. New York: Seabury. 1975

¹³ KUHN, Thomas Samuel. *Struktura vědeckých revolucí*. Dotisk 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2008, 206 s. ISBN 80-860-0554-2.

¹⁴ FISH, Stanley. *Is there a text in this class? The authority of interpretive communities*. Cambridge: Harvard University Press, 1980.

přístupy akcentují důraz na sdílené či kulturně ustanovené a sjednáváné významy, na základě kterých je porozumění možné.

Pro etnometodologii H. Garfinkela¹⁵ jsou zdrojem i tématem zkoumání postupy *zdravého rozumu*, kterými lidé chápou a pojmají svět, v němž žijí. Tyto sdílené způsoby praktického uvažování (tzv. *etnometody*) utváří naše jednání, ale zároveň slouží k rozpoznání jednání jako jednání, které má určitý význam, neboť většinou jednáme tak, aby tomu druzí lidé porozuměli a mohli s námi jednání sdílet. Tyto kulturně sdílené, nevyčtené předpoklady se uplatňují jako *zdroje* našeho jednání i jako jejich interpretace. Lidé z těchto zdrojů čerpají a na základě nich jednají tak, aby bylo jejich jednání *určitelné* (accountable), tj. popsitelné a rozpoznatelné. Tyto etnometody jsou dle Heritage¹⁶ vždy *veřejně dostupné*, neboť jsou součástí interakcí či jednání jako takových.

Dle Paula ten Haveho¹⁷ se tedy etnometodologie věnuje vysvětlení způsobů, kterými si lidé utváří a udržují dojem pořádku, organizace a srozumitelnosti v sociálním životě. Zabývá se analýzou každodenních praktických činností jako metod, kterými jsou tyto činnosti pro jednotlivé aktéry popsitelné nebo vysvětlitelné. Lidé nejsou pasivní, ale reflektují své praktické činnosti a jejich okolnosti, tj. reflektují, jak funguje jejich sociální prostředí a tato reflexivnost jim umožňuje jejich metody zkoumat. Hlavním záměrem etnometodologie je tak popis a analýza způsobů, kterými si lidé utváří, vysvětlují či reflektují každodenní aktivity, tj. jak jsou pro ně srozumitelné. Na základě této srozumitelnosti nebo vysvětlení, tj. na základě svých kompetencí, potom lidé také jednají. To znamená, že etnometody odpovídají tomu, jakými praktikami lidé zvládají situace každodenního života či jak se orientují v sociálním světě a vysvětlují si jej. Jazyk a významy, které lidé používají při vysvětlování, jsou vždy indexikální, tzn., že označují místní, časové a situační aspekty jednání. Jinak řečeno, porozumět jazyku

¹⁵ GARFINKEL, Harold. *Studies in ethnomethodology*. New Jersey: Prentice-Hall, 1967.

¹⁶ HERITAGE, John: *Goffman, Garfinkel and Conversation Analysis*. In: Wetherell, M.– Taylor, S.– Yates, S. J. (eds.): *Discourse Theory and Practice. A Reader*. Sage/Open University, London 2001, s. 47–56.

¹⁷ ten HAVE, Paul, *Ethnomethodology*. In: Seale, C.– Gobo, G.– Gubrium, J.F.– Silverman, D. (eds.): *Qualitative Research Practice*. London: Sage, s. 2004, s. 151–164.

znamená přihlídnout ke kontextu situace, ve kterých jsou jeho výrazy používány. Dle Garfinkela¹⁸ lze na etnometodologii z jiného úhlu pohlízet jako na zkoumání vlastností indexových výrazů a dalších praktických činností jako nahodile pokračujících vykonávání uspořádaných praktik každodenního života.

Dramaturgický interakcionismus E. Goffmana¹⁹ využívá metaforu divadla a její scény pro pochopení sebe sama a našeho jednání, a považuje za základní jednotku zkoumání face-to-face interakci a zvláště konverzaci s druhými lidmi. V této konverzaci či interakci se naše jednání stává výkonem určité role (jako při představení), tj. prezentací sebe sama, ve které se snažíme kontrolovat dojem, který děláme na své okolí (tzv. management dojmů). Hraní určité role je spojeno s verbální prezentací, kterou může jedinec kontrolovat a z celkového dojmu, který na okolí udělá a jež kontrolovat nemůže, ale slouží jako kontrola k ověření úspěšnosti vlastní prezentace. Každopádně se obě strany snaží tuto situaci nějak vyložit, definovat, čímž vzniká jistý interakční řád, na jehož základě účastníci přispívají k pochopení situace a sebe sama v ní.

Lidé v interakcích sjednávají realitu na základě konsensu a tato realita či řád je následně udržována svojí rutinou a ritualizacemi našich projevů, tj. pravidly „hry“. Každá situace je potencionálně otevřená mnoha interpretacím, a proto dochází v interakci ke sjednávání jejího významu, tj. k určité práci na porozumění situaci, její čitelnosti, což však nelze bez objasnění kontextu interakce neboli rámce, který Goffman²⁰ převzal od G. Batesona²¹. Rámcem je míněn jak časoprostorový aspekt situace, tak i všechny vyslovené či nevyslovené zkušenosti a cíle, které nám umožňují říci, co je hlavním aspektem situace (o co v ní jde) a co vedlejšími aspekty, případně jaké návaznosti jsou v situaci možné, ale jsou pro určité jednání vyloučeny. Tyto rámce (ona „pravidla hry“) předpokládají kulturně sdílené významy (interpretační vzorce) a

¹⁸ GARFINKEL, Harold. *Studies in ethnomethodology*. New Jersey: Prentice-Hall, 1967.

¹⁹ GOFFMAN, Erving. (1999). *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Vyd. 1. Překlad Milada McGrathová. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999, 248 s. ISBN 80-902482-4-1

²⁰ GOFFMAN, Erving. (1999). *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Vyd. 1. Překlad Milada McGrathová. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999, 248 s. ISBN 80-902482-4-1

²¹ BATESON, Gregory. *Mind and nature: a necessary unity. Advances in Systems Theory, Complexity, and the Human Sciences*. Cresskill, N.J.: Hampton Press, c2002, xviii, 220 p. ISBN 15-727-3434-5.

interpretaci participujících, neboť základní rámce mají určité modulace, jejichž aspekty musí být (interpretací) dešifrovány, abychom mohli smysluplně jednat či chápat situaci.

Odtud může analogicky sociální konstrukcionismus nazírat tyto sdílené významy a praxi jejich sjednávání jako diskurzy, které spolu kontextuálně spoluurčují naše jednání, včetně chápání sebe sama, a jedním z úkolů dramaturgického interakcionismu je analýza těchto rámců neboli „pravidel hry“.

Ze studií etnometodologie a dramaturgického interakcionismu vychází také další významné paradigma v sociálních vědách, jež je uplatňováno převážně metodologicky v sociálním konstrukcionismu, a to konverzační analýza (např. Sacks, 1992)²², která se zajímá o základní strukturální a procesuální aspekty sociální interakce či konverzace.

Inspirativní byly tyto myšlenkové proudy z několika důvodů. Především důrazem na každodenní sociální interakci jako na hlavní doménu lidského života, na možnost analýzy těchto interakcí na základě každodenních interpretací či významů, které se v nich utváří a jež interakci charakterizují. Historické utváření a sdílení těchto významů poukazuje na formativní vliv kultury na utváření subjektivních interpretací či významů, neboť lidé používají těchto kulturních interpretací jako zdrojů pro vysvětlení sociálního života, včetně vlastní subjektivity. Tato kulturní dostupnost tudíž umožňuje analyzovat subjektivitu na základě rozmanitých kulturních zdrojů, tj. systémů reprezentace či diskursů, které se na formování subjektivity podílí.

Konstruktivistické teorie, obdobně jako kterékoliv jiné teorie, si vytvořily svůj specifický pojmový aparát, který ke svým sebepopisům používají. Konstruktivisté sice často zacházejí s běžnými pojmy obecného jazyka, těmto běžným pojmům však přiřazují zcela speciální významy, takže konstruktivistickému jazyku je při úvodních setkáních s danou problematikou mnohdy obtížné porozumět, jak může být patrné i

²² JEFFERSON, Harvey Sacks. Ed. by Gail. *Lectures on conversation: volumes I and II*. Edited by G. Jefferson with Introduction by E.A. Schegloff. Repr. Oxford [u.a.]: Blackwell, 1996. ISBN 15-578-6705-4.

z následujících ukázek textu Kurta Ludewiga, které jsou věnovány popisu systemického myšlení a teorií, ze kterých systemické myšlení vychází :

„... Jako teorie pozorování se pozornost systemického myšlení omezuje výhradně na to, co je nám lidem přístupné, tedy na naše pozorování a popisy. Já vycházím jednoznačně z toho, že každé poznávání je založeno na rozlišování a že reality se vztahují k těm procesům, které tato rozlišování vyvolávají a reprodukují....

...Lidské poznávání není přístupné světu nezávislému na pozorovateli. Tradiční kritérium objektivity jako shody mezi objektem a poznáním, které má potvrzovat pravdivost, nemůže před systemickým pozadím obstát. ... Rozdíl objektivní/reálný na jedné straně a subjektivní/libovolný na straně druhé zde neslibuje žádný přínos. Tyto rozdíly založené na pozorování tak jako tak řídí každodenní životní praxi a vědecký diskurz. Důležité pouze je neztratit ze zřetele, jak tyto rozdíly vznikají.

Realita konstruktivisty a realisty se liší pouze svým zdůvodněním, a nikoli s ohledem na empirickou efektivitu. Mají-li funkční zrak, pak mohou realista a konstruktivista otevřít dveře teprve tehdy, když stanou před jejich prahem. Rozdíl mezi oběma pojetími reality v podstatě spočívá ve stanovených kritériích, na jejichž základě se provádí, interpretuje a vyhodnocuje srovnání mezi kognicí a objektem. Realista si všímá vlastností objektivního světa, konstruktivista operací, které tyto reality vytvářejí. Podle toho se řídí zájem konstruktivisty o rozlišovací procesy, které vytvářejí reality, a jeho kritéria validity sledují logiku komunikace.

*...teprve v jazyce se uskutečňuje pozorování jako převod do popisu a též jako koordinovaná aktivita pozorovatelů – jazykujících živých bytostí. ... Lidé jako ‚jazykující‘ bytosti – jako ‚pozorovatelé‘ – jsou myslitelní pouze ve společenství s jinými lidmi. Proces pozorování se ukazuje jako bezprostřední nebo zprostředkované rozlišování v jazyce, resp. jako **jazykující rozlišování**, a tedy jako sociální proces. “²³*

²³ LUDEWIG, Kurt. *Základy systemické terapie*. Vyd. 1. Překlad Jana Bílková. Praha: Grada, 2011, 111 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4735-214., s.29-31.

Konstruktivismus můžeme chápat jako filosofický směr, jako způsob myšlení, jako způsob poznávání či pozorování světa pozorovatelem. Konstruktivismus může být způsobem myšlení pozorovatele o světě, jež pozoruje a jehož je sám nedílnou součástí. Pozorovatel je zároveň člověkem žijícím v lidské společnosti. Člověkem, který žije, vnímá, má svou, tedy individuální zkušenost, na své životní cestě prochází procesem poznávání. Jeho poznání nemůže být nikdy konečné, univerzálně platné a jediné. Je však jedinečné. Svým pozorováním, rozlišováním, pozorovatel v interakci s ostatními pozorovateli, zasazen do historického a kulturního rámce, konstruuje svou realitu, svou verzi porozumění světu, svůj konstrukt. Pozorování není možné bez pozorovatele a výsledek pozorování je ovlivněn - konstruován pozorovatelem. Z konstruktivistického hlediska můžeme tvrdit, že existuje alespoň tolik variant realit, kolik existuje pozorovatelů. Výsledek procesu poznávání neboli pozorování je ovlivněn dosavadní zkušeností pozorovatele, jeho biologickou daností, je konstruován v komunikaci a v sociální interakci s jinými lidmi, tedy jinými pozorovateli. Své konstrukty lidé korigují, formují, mění či rozšiřují v interakcích s jinými lidmi. Tyto interakce se odehrávají v komunikaci. Nekomunikovat nelze. I nekomunikace může být v jistém slova smyslu komunikací. Komunikace má různé formy, mj. komunikaci verbální. Lidé komunikují a přemýšlejí v jazyce. Lidé jsou živé jazykující bytosti.

Lze si představit, že vlastně každý člověk je pozorovatel, jinak řečeno konstruktivista „praktik“. Každý takový praktikující konstruktivista si každodenně konstruuje svůj svět, své porozumění světu, svoji realitu a dává o tom vědět ostatním lidem, tedy dalším praktikujícím konstruktivistům, a to jediným možným způsobem, kterým to umí, totiž zprostředkovaně, prostřednictvím jazyka. Stavebními kameny různých verzí světa jsou zkušenosti, historie a společenský kontext, ve kterých lidé coby jejich konstruktéři žijí.

Pokud do svého světa vpustíme konstruktivistické myšlení, může nám to přinést ohromnou úlevu. Nemusíme se už sisyfovsky snažit o absolutní porozumění s druhými. Nemusíme nutně neporozumění nálepkovat špatnou známkou. Neporozumění je totiž přirozené. Na absolutní porozumění nejsme vybaveni. Naše těla neobsahují šachtu na nosiče informací, které bychom do nich mohli zasunout a originální data vstřebat. Jsme odkázáni na přenos informací v rámci našich lidských možností. A v rámci tohoto

přenosu se neděje to, že informace od vysílajícího člověka A doputuje v nezměněné podobě k přijímajícímu člověku B, který ji v této nezměněné podobě přijme a takto ji zahrne do svého „softwaru“. Můžeme si to představit spíše takto: Vysílající člověk A chce předat nějakou informaci člověku B. Jaké má člověk A možnosti? Obvykle si vezme na pomoc slova a těmi se snaží popsat informaci, kterou chce předat. Nejedná se tedy o přenos informace jako takové, ale o přenos pouhého popisu informace. Pokud člověk A člověka B zaujme, člověk B poslouchá, snaží se porozumět slovům člověka A. Poslouchající člověk B dává slovům člověka A významy. Tedy své významy. Významy, pro které si sáhl do svého vnitřního světa, který použil jako slovník. Nemá k dispozici slovník člověka A, musí se spokojit se svým vlastním slovníkem. Takže je klidně možné a dokonce dost pravděpodobné, že slovům vyřčeným člověkem A, přiřadí člověk B jiný význam, než jim dával člověk A. Pokud si s druhými úplně nerozumíme, neznamená to tedy, že jsme „vadní“, naopak, znamená to, že jsme lidští. Výhodou je, že i přes odvěkou marnou lidskou snahu o vzájemné porozumění, se zdá, že spolu můžeme celkem dobře žít. Můžeme se sobě přibližovat, můžeme sdílet svou realitu. A občas můžeme mít i hřejivý pocit, že si rozumíme. *„Jazyková koordinace slouží lidem v sociálních systémech k tomu, aby se dohodli na určitých společných tématech, jež jim dávají společný smysl.“*²⁴

Konstruktivistickou teorii poznání můžeme podle Maturany shrnout do následujících tvrzení:

- *„Poznávání není ani věrné zobrazení (reprezentace) reality nezávislé na poznávajícím subjektu, ani vědomá či libovolná konstrukce. Mnohem spíše obsahuje způsob, jakým živá forma na základě svých strukturálních možností a podle aktuální povahy svých vnitřních stavů vytváří svět, se kterým žije v souladu tak dlouho, dokud žije (přizpůsobení bez ztráty identity).“*
- *Tradiční požadavek objektivit jako shody vnějšího a vnitřního prostředí přesahuje možnosti poznání u člověka. Biologická vázanost veškerého poznání a absence*

²⁴ SCHLIPPE, Arist von a Jochen SCHWEITZER. *Systemická terapie a poradenství*. Brno: Cesta, 2006, 251 s. ISBN 80-729-5082-7, s.71.

mechanismu, který rozlišuje mezi iluzí a vnímáním, omezuje kritérium objektivity na čistě komunikativní účely.“²⁵

1.2 Konstruktivistický přístup ke kvalitativnímu výzkumu

Princip sociálního konstruktivismu Mikulášková²⁶ spatřuje ve způsobu utváření sociální reality, která je nekonečně utvářena prostřednictvím jazyka, kdy lidé svým poznáváním vytvářejí různé modely či verze světa a na jejich základě pak konají. Ke konstruktivistickým Mikulášková konkrétně zařazuje následující přístupy:

- konverzační analýza,
- diskurzivní analýza,
- etnometodologie,
- etogenika,
- feministické studie,
- poststrukturalismus,
- postmoderní politické vědy,
- rétoriku,
- reflexivní etnografii,
- sociologii vědeckého poznání,
- sociokulturní psychologii,
- symbolický interakcionismus.

Všechny výše jmenované konstruktivistické přístupy spojují dle Mikuláškové tyto tři společné znaky:

- Všechny jsou v opozici proti tradičním východiskům sociální vědy.
- Všechny specificky pojímají myšlení a konání jako sociálně a kulturně podmíněné.

²⁵ MATURANA, Umberto in: LUDEWIG, Kurt. *Základy systemické terapie*. Vyd. 1. Překlad Jana Bílková. Praha: Grada, 2011, 111 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4735-214., s.28.

²⁶ MIKULÁŠKOVÁ, G., *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivní analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, 85 s. ISBN 978-80-555-0000-0, s.10.

- Všechny za ústřední organizující princip konstrukce sociální reality považují tzv. diskurz.

V souvislosti s výše uvedeným Mikulášková vysvětluje pojem diskurz jako „soubor příběhů, které si lidé vyprávějí nebo soubor rozličných diskurzivních praktik k tomu, aby mezi sebou jednali jako morální a zodpovědní.“²⁷

Vzhledem k tomu, že výzkum prezentovaný v této diplomové práci, je zpracován na základě principů diskurzivní analýzy, pozornost v následujícím textu je zaměřena právě na bližší charakteristiku diskurzivní analýzy.

Jako diskurzivní analýzu můžeme označit několik způsobů studia lidského světa. Výsledkem proto není poznání objektivní skutečnosti, ale porozumění a výklad lidského - a tedy bytostně významového - světa. Diskurzivní analýza je tak především studiem významů, interpretací, pravidel, norem, praktik.

Mezi hlavní směry diskurzivní analýzy patří konverzační analýza, diskurzivní psychologie, kritická diskurzivní analýza a poststrukturální diskurzivní analýza. I když se tyto směry liší z hlediska toho, co považují za relevantní předmět svého studia, i z hlediska svých metodologických postupů, všechny sdílí přesvědčení, že pro porozumění sociální/psychické realitě musíme zkoumat procesy, jimiž je tato realita utvářena v jazyce či jiných sémiotických systémech. Diskurzivní analýzu tak lze dle Wetherell, Taylor, Yates²⁸ definovat jako skupinu přístupů, které se zaměřují na hledání pravidelností objevujících se při vytváření významu sociální reality. Zkoumá procesy, jimiž diskurz konstituuje sociální realitu, na konkrétních výzkumných datech, jako jsou mediální zprávy, tištěné dokumenty nebo transkripty přirozeně se vyskytujících konverzací, výzkumných rozhovorů a skupinových diskusí.

²⁷ MIKULÁŠKOVÁ, G., *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivní analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, ISBN 978-80-555-0000-0, s.11.

²⁸ WETHERELL, Margaret, Simeon YATES a Stephanie TAYLOR. *Discourse theory and practice: a reader*. Thousand Oaks, [Calif.]: SAGE, 2001, ix, 406 p. ISBN 07-619-7156-4, s. 1–9.

Wodak²⁹ poukazuje na to, že texty zabývající se diskurzivní analýzou nezřídka komentují nejasnost a vágnost různých definic diskurzu. Jak konstatuje Mills³⁰, existuje několik odlišných koncepcí diskurzu. Zároveň si všímá toho, že nejen stejné směry diskurzivní analýzy, ale někdy dokonce i stejní autoři a autorky v různých etapách svého života, používají signifikantně odlišné definice diskurzu.

V lingvistice je pojem diskurz používán ve zcela specifickém a relativně přímočarém významu, kterým je nadvětná jednotka textu. Diskurz zde tedy označuje úsek psaného či mluveného textu, jež je rozsáhlejší než věta. Jak uvádějí Litosseliti a Sunderland³¹, v obecnějším slova smyslu může pojem diskurz odkazovat na charakteristiky jazyka typického pro určitý sociální kontext, pak je možné hovořit například o „novinářském diskurzu“ nebo o „diskurzu školní třídy“.

Potter a Wetherell³² například definují diskurz jako všechny formy mluvené interakce, formální i neformální, a psaných textů jakéhokoliv typu. Diskurzivní analýza pak znamená analýzu sociálně a kulturně organizovaných způsobů hovoření, kterými jsou realizovány určité funkce. V tomto kontextu se proto hovoří o diskurzu jako promluvě.

Foucault³³ nabízí definici diskurzu jako „*praktik, které systematicky vytvářejí objekty, o nichž mluví*“. Podle Mills³⁴ Foucault používá pojem diskurz ve třech

²⁹ WODAK, Ruth. *Gender and discourse. Introduction: Some Important Issues in the Research of Gender and Discourse* Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 1997, ix, 303 p. ISBN 07-619-5099-0, s. 1–21.

³⁰ MILLS, Sara. *Discourse: The New Critical Idiom*. London: Routledge, 2006, 192 s. ISBN 9781134836048.

³¹ LITOSSELITI, Lia a Jane SUNDERLAND. *Gender identity and discourse analysis: Discourse Approaches to Politics, Society and Culture*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2002, 336 s. ISBN 9789027226921.

³² POTTER, Jonathan, Margaret WETHERELL a Prof. Margaret WETHERELL. *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: SAGE, 1987, 256 s. ISBN 9781446226681.

³³ FOUCAULT, Michel. *Archeologie věděni*. Překlad Čertmír Pelikán. Praha: Herrmann & synové, 2002, 318 s. ISBN 978-802-3901-245.

³⁴ MILLS, Sara. *Discourse: The New Critical Idiom*. London: Routledge, 2006, 192 s. ISBN 9781134836048.

odlišných významech. Jednak jako „obecnou oblast všech tvrzení“, což znamená, že za diskurz mohou být považovány všechny výroky a texty, které nesou význam a které mají nějaké reálné efekty ve světě. V druhém významu diskurz znamená „identifikovatelnou skupinu tvrzení“ a v tomto kontextu lze hovořit o diskurzech v množném čísle, například o rasistickém či patriarchálním diskurzu. Analýza diskurzu pak znamená identifikaci souborů tvrzení, které se zdají být jistým způsobem regulované a které mají jistou koherenci v tom, jak působí. V posledním významu diskurz znamená „regulované praktiky zodpovídající za skupinu tvrzení“. Jak Mills³⁵ uvádí, v tomto poslední významu se analýza diskurzu nezajímá ani tak o konkrétní výroky či texty, ale o pravidla a struktury, které tyto konkrétní výroky a texty umožňují vytvářet. Diskurz je zde souborem předpokladů, hodnot a pravidel produkce možných a legitimních výroků.³⁶

Na závěr můžeme uvést příklad postupu diskurzivní analýzy od Carly Willig³⁷:

- Diskurzivní konstrukce: jak je diskurzivní objekt (např. gender) konstruován? Identifikace odlišných způsobů, kterými je gender ve zkoumaném textu zvýznamňován.
- Diskurzy: identifikace rozdílů mezi jednotlivými konstrukcemi a jejich zakotvení do kontextu diskurzů operujících v širším socio-kulturním kontextu.
- Orientace na funkci konstrukcí: co tato konstrukce právě na tomto místě v textu dosahuje? Jaký je její vztah k ostatním konstrukcím?
- Pozice subjektu: jaká dočasná umístění k identifikaci diskurz poskytuje?
- Praktiky: vztah diskurzů a možností jednání, které diskurz otevírá, nebo uzavírá. Jak tato specifická konstrukce genderu umožňuje a limituje, co může být řečeno a jakým způsobem může být ve vztahu k genderu jednáno? Jak se tyto možnosti liší pro

³⁵ MILLS, Sara. *Discourse: The New Critical Idiom*. London: Routledge, 2006, 192 s. ISBN 9781134836048.

³⁶ LITOSSELITI, Lia a Jane SUNDERLAND. *Gender identity and discourse analysis: Discourse Approaches to Politics, Society and Culture*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2002, 336 s. ISBN 9789027226921.

³⁷ WILLIG, Carla: *Discourse Analysis*. In: SMITH, Jonathan A. et al *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: SAGE/Open University, 2003, s. 159–183.

různé subjekty? Jaké formy jednání jsou tímto diskurzem konstruovány jako legitimní, a jaké naopak jako nelegitimní?

- Subjektivita: jaké důsledky mají dané konstrukce genderu z hlediska zakoušení a prožívání subjektu, který se v nich umísťuje? Jaký vztah k sobě samé/mu tyto konstrukce vytvářejí?

2 KONTEXT VÝZKUMU

2.1 Institucionální a historický kontext

Psychoterapeutická praxe se v České republice z institucionálního pohledu aktuálně odehrává v rámci platných právních norem, které v tuto chvíli oblast psychoterapie upravují. Vzhledem k tomu, že v České republice není k dispozici taková právní norma, která by se speciálně zaměřovala na oblast psychoterapie a tuto upravovala, řídí se psychoterapeutická praxe právními normami, které má aktuálně k dispozici tj. takovými, které psychoterapii upravují jaksimimochodem, protože psychoterapie nějak souvisí s hlavním předmětem daného zákona.

Podobu české psychoterapeutické praxe mj. spoluutvářejí významy, které platným zákonným normám přiřazují instituce působící na poli psychoterapie. Tyto instituce zároveň dle významů, které zákonným normám přiřazují, konají a více či méně dbají na dodržování právních norem v oblasti svého zájmu, a to ve smyslu svého porozumění a oprávnění.

Jako orgány státní správy působí v oblasti psychoterapie ministerstva, spravující příslušný resort. Vzhledem k tomu, že psychoterapie má více aplikačních oblastí, ve kterých je realizována a tyto oblasti spadají do různých resortů, patří správa psychoterapie do působnosti různých ministerstev. Těmito stěžejními ministerstvy jsou: ministerstvo zdravotnictví ČR, ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, ministerstvo školství ČR a ministerstvo spravedlnosti ČR. Kromě ústředních orgánů státní správy působí ve správě psychoterapie i orgány územní správy, tedy obce a kraje, které územní správu vykonávají prostřednictvím svých úřadů. Z hlediska psychoterapeutické praxe se jedná zejména o registrační a kontrolní činnost, případně nějakou další správní činnost, ke které jsou obce pověřeny příslušnými právními normami.

K velmi významným institucím, resp. stavovským organizacím, v této oblasti beze sporu patří Česká psychoterapeutická společnost³⁸, která je jednou z odborných společností České lékařské společnosti J. E. Purkyně.³⁹ Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, jako již tradiční instituce v ČR, jejíž historie sahá do 50. let 20. století, dle svých stanov sdružuje lékaře, farmaceuty a ostatní pracovníky ve zdravotnictví a příbuzných oborech.⁴⁰ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP je mj. významnou institucí v oblasti vzdělávání psychoterapeutů; prostřednictvím pracovní skupiny schvaluje komplexní vzdělávací psychoterapeutické programy pro oblast zdravotnictví, kterým uděluje akreditaci ministerstvo zdravotnictví ČR. Členy zmiňované pracovní skupiny pro schvalování komplexních vzdělávacích programů pro zdravotnictví tj. členy této schvalovací komise jsou kromě České psychoterapeutické společnosti ČLS JEP další instituce, jimiž jsou Psychiatrická společnost ČLS JEP a Asociace klinických psychologů, z nichž první dvě jmenované mají v komisi po dvou zástupcích a poslední zmiňovaná pouze jednoho zástupce.⁴¹ Schválené mohou být pouze vzdělávací programy v psychoterapeutických směrech, které jsou uznávané pro zdravotnictví. Těmito psychoterapeutickými směry jsou: dynamický, hlubinný, humanistický, kognitivně-behaviorální, hypnoticko-relaxační, systemický a integrativní.⁴²

Pokud je autorce této práce známo, vzdělávání v oblasti psychoterapie ve smyslu komplexních vzdělávacích programů je v ČR institucionalizováno pouze v oblasti zdravotnictví. To znamená, že i psychoterapeuti, který se ve své praxi pohybují v jiných

³⁸ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

³⁹ Odborné společnosti a spolky/společnosti ČLS JEP [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.cls.cz/spolecnosti-cls-jep>

⁴⁰ Stanovy České lékařské společnosti ČLS JEP: Česká lékařská společnost. In: [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: http://www.cls.cz/dokumenty/stanovy_2013.pdf

⁴¹ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP: Specializace v psychoterapii. Schválené programy. Od roku 2013. Pracovní skupiny – skupina pro schvalování komplexních vzdělávacích programů [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

⁴² GJURIČOVÁ, Šárka a Pavla HELLEROVÁ. Schvalování vzdělávacích programů a kritéria: Schvalovací řízení 2012. *Česká psychoterapeutická společnost České lékařské společnosti JEP* [online]. 2012 [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: http://www.psychoterapeuti.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=84

aplikačních oblastech psychoterapie, mimo resort zdravotnictví, bývají absolventy vzdělávacích programů akreditovaných resp. schválených pro oblast zdravotnictví. Bezesporu existují i vzdělávací programy mimo rámec zdravotnictví, akreditované např. ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, které se svou náplní mnohdy velmi blíží či odpovídají obsahu zdravotnických vzdělávacích programů. Přesto není v praxi obvyklé, aby se takové výcviky prezentovaly jako psychoterapeutické, ale pro jejich pojmenování se spíše užívají různé alternativní názvy jako např. socioterapie či různé druhy poradenství. Výcviky resp. vzdělávací programy mimo oblast zdravotnictví bývají ve srovnání s výcviky ve zdravotnictví kratší – mívají menší dotaci výcvikových hodin, ale nemusí to být pravidlem.

Důvod, proč se zájemci o vzdělání v psychoterapii, kteří nakonec psychoterapeutickou praxi vykonávají mimo rámec zdravotnictví, hlásí do výcviků resp. komplexních vzdělávacích programů schválených pro oblast zdravotnictví, můžeme mj. spatřovat v širších možnostech uplatnění absolventů těchto výcviků. Absolventi „zdravotnických“ výcviků nalézají uplatnění ve všech aplikačních oblastech psychoterapie v ČR, a to na rozdíl od absolventů výcviků obdobných, avšak neschválených pro oblast zdravotnictví. Platnost tvrzení obsaženého v předchozí větě není ovšem absolutní, správnější a přesnější formulace by asi zněla tak, že absolventi komplexních výcvikových programů schválených pro oblast zdravotnictví nacházejí uplatnění ve všech aplikačních oblastech psychoterapie v ČR mimo resort zdravotnictví a při splnění dalších podmínek i v oblasti zdravotnictví. Podmínkami výkonu psychoterapie ve zdravotnictví se dále podrobněji zabývá subkapitola „Psychoterapie v právních normách ČR“.

Kromě výše popsaného zdůvodnění volby psychoterapeutického výcviku, která u rozhodující se osoby, předpokládá jistou míru „zasvěcenosti“ a orientace v dané problematice, lze předpokládat, že v rozhodovacím procesu hrají roli i jiné faktory. A může se jistě také stát, že zájemce o vzdělání v psychoterapii prostě pouze hledá „psychoterapeutický výcvik“ a vzhledem k tomu, že jako psychoterapeutické bývají označovány spíše vzdělávací programy schválené ve zdravotnictví nežli programy mimo jeho rámec, že se jedinec stane frekventantem psychoterapeutického výcviku,

který je „mimořádně“ akreditován ve zdravotnictví. Pochopitelně, splňuje-li formální podmínky pro uchazeče o takový výcvik. Připadá v úvahu, že zájemce o vzdělání v psychoterapii spíše než otázku akreditace či neakreditace toho kterého výcviku se zajímá o jeho obsahovou náplň, o psychoterapeutický směr, kterému je výcvik věnován, garanty či lektory výcviku, místo konání výcviku, jeho cenu, délku trvání a frekvenci výcvikových setkání, podmínky přijetí do výcviku a podmínky jeho absolvování či doporučení od jiných osob apod. Faktorů, které zájemce o výcvik v psychoterapii bere v úvahu při svém rozhodování, je jistě mnoho. Nezodpovězenou otázkou zůstává, kolik zájemců o výcvik má v době výběru psychoterapeutického vzdělávacího programu zcela jasno, ve které aplikační oblasti psychoterapie chce působit či zda vůbec tito zájemci v rámci svého rozhodovacího procesu takto uvažují.

Podobu psychoterapeutické praxe bezesporu významně spoluutvářejí i vzdělávací instituty, případně vysoké školy, které realizují komplexní vzdělávací psychoterapeutické programy a připravují tedy nové adepty psychoterapie na jejich povolání. Dle údajů zveřejněných Českou psychoterapeutickou společností ČLS JEP mají schválený komplexní vzdělávací program v některém uznávaném psychoterapeutickém směru pro oblast zdravotnictví tyto organizace:

- Česká asociace pro psychoterapii zaměřenou na tělo,
- Český institut biosyntézy,
- Společnost pro logoterapii a existenciální analýzu,
- Institut aplikované psychoanalýzy,
- Anima Terapie,
- Institut Virginie Satirové, ČR,
- Institut pro výcvik v Gestalt terapii,
- Mezinárodní KBT Institut Odyssea,
- Liberecký institut pro psychoterapii a psychosomatiku,
- Pražská vysoká škola psychosociálních studií,
- PCA Institut Praha,
- Institut rodinné terapie a psychosomatické medicíny v Liberci,
- Institut rodinné terapie Praha,
- Institut KBT,

- Psychoanalytický institut ČPS,
- Institut IPIPAPP,
- Rafael Institut,
- Skálův institut,
- SUR, Sdružení pro vzdělávání v psychoterapii,
- Česká společnost pro psychoanalytickou psychoterapii,
- Česká společnost pro katatymně imaginativní psychoterapii,
- Institut Hermés Praha,
- Institut Dalet,
- Institut Dialog,
- GI systém,
- Institut skupinové analýzy Praha,
- Mezinárodní středisko pro integrovanou psychoterapii,
- Institut pro skupinovou terapii,
- Česká společnost pro analytickou psychologii,
- Český institut PCA,
- Brněnský insitut psychoteapie.⁴³

Kromě těchto vzdělávacích institucí se na vzdělávacím poli psychoterapie pohybují i další organizace, jejichž vzdělávací programy nejsou pro oblast zdravotnictví schváleny. Důvody pro to mohou být různé; mohou být dané např. nezájmem těchto organizací o takovéto schválení jimi realizovaného vzdělávacího programu nebo třeba tím, že jimi realizované vzdělávací programy nesplňují kritéria aktuálně nastavená pro oblast zdravotnictví. Na přelomu let 2012 a 2013 došlo ke změnám akreditačních resp. schvalovacích podmínek komplexních vzdělávacích psychoterapeutických programů; všem dosud akreditovaným programům k 31.12.2012 skončila akreditace a některé z dotčených vzdělávacích organizací již nebyly schopny dostát případně nebyly ochotny se podřizovat nově nastaveným parametrům platným pro schvalování komplexních

⁴³ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP: Specializace v psychoterapii. Schválené programy. Od roku 2013 [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

vzdělávacích programů pro zdravotnictví od 1.1.2013.⁴⁴ Na takové vzdělávací organizace můžeme pohlížet jako na organizace exkomunikované z „hlavního vzdělávacího proudu“ v oboru psychoterapie. Na příkladu této mnohdy zřejmě nedobrovolné exkomunikace některých vzdělávacích institucí z hlavního vzdělávacího proudu v oboru psychoterapie můžeme pozorovat, jak je z pohledu moci a kontroly prostřednictvím mocenských struktur aktuálně organizován diskurz psychoterapie v rámci České republiky, kdy stěžejní role je zřejmě soustředěna a institucionalizována v rukách institucí spadajících do oblasti zdravotnictví. Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP v této souvislosti na svých webových stránkách zveřejňuje: *„Můžeme konstatovat, že vzdělávací instituty reagují na formulované nároky a dochází tak k tříbení výcvikové scény. Některé programy ukončily svou činnost nebo o akreditaci pro zdravotnictví nežádají, mnohé se v různých ohledech zkvalitnily. Pro úroveň a prestiž oboru psychoterapie to je příznivý vývoj. Rezorty mimo zdravotnictví v rámci České psychoterapeutické společnosti na ujasnění svých kritérií s námi zatím nijak soustavně nespouštěly, tato oblast zůstává dál otevřená.“*⁴⁵

Zaměříme-li svoji pozornost na citovaný text, můžeme mu porozumět třeba tak, že České psychoterapeutické společnosti ČLS JEP záleží na úrovni a prestiži oboru psychoterapie, tedy nikoliv pouze úrovni a prestiži psychoterapie ve zdravotnictví, ale psychoterapie jako oboru vůbec. A to je jistě dobrá zpráva. Zároveň ale můžeme uvedenému textu porozumět třeba i tak, že České psychoterapeutické společnosti ČLS JEP, ačkoliv deklaruje, že jí záleží na úrovni a prestiži oboru psychoterapie, přeci jen psychoterapii ve zdravotnictví považuje za poněkud prestižnější a na její kvalitě jí záleží možná o trochu víc, nežli na prestiži a kvalitě těch ostatních „neposlušných“ psychoterapií, stojících mimo resort zdravotnictví, které „zatím nijak soustavně

⁴⁴ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP: Specializace v psychoterapii. Schválené programy. Od roku 2013. Pracovní skupiny – skupina pro schvalování komplexních vzdělávacích programů. Zpráva pracovní skupiny pro schvalování komplexních vzdělávacích programů pro zdravotnictví [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

⁴⁵ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP: Specializace v psychoterapii. Schválené programy. Od roku 2013. Pracovní skupiny – skupina pro schvalování komplexních vzdělávacích programů. Zpráva pracovní skupiny pro schvalování komplexních vzdělávacích programů pro zdravotnictví [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

*nespolupracovaly*⁴⁶ a je otázkou, jak to s nimi dopadne, pokud se včas neumoudří a nezačnou „nějak soustavně spolupracovat“. Kromě toho se můžeme dorozumět, že Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP dělí psychoterapii podle oblastí, ve kterých je aplikována a konstruuje tak diskurz dvou psychoterapií, a to psychoterapie zdravotnické a psychoterapie „mimozdravotnické“. A může se zdát, že zdravotnická psychoterapie nabízí vyšší kvalitu, nežli psychoterapie mimozdravotnické, neboť ty vzdělávací programy, které se chtěly ve zdravotnictví udržet, se musely zkvalitnit a ty, které tak neučinily, byly vyloučeny a staly se mimozdravotnickými nebo zanikly. Ve svých úvahách o porozumění citovanému textu můžeme zajít ještě dál a uvažovat o tom, jak se k sobě mají ony dvě psychoterapie, tedy ta kvalitnější zdravotnická psychoterapie a ta mimozdravotnická psychoterapie? Zda-li jsou rovnocenné či zda je některá z nich hodnotnější? Jestli spolupracují nebo soupeří o místo na výsluní oboru psychoterapie? A někoho možná napadne, že psychoterapie mimo zdravotnictví neexistuje?

Z výše uvedeného krátkého příkladu je zřejmé, že výkladů a porozumění jednomu a témuž textu může být mnoho a každého čtenáře jistě napadne alespoň jeden způsob, jakým danému textu porozumět a je dost dobře možné ba pravděpodobné, že tato čtenářská porozumění budou více či méně různá od záměru autora textu. Přesto právě porozumění resp. významy, které různým promluvám dáváme, a se kterými se k dané problematice připojujeme se svými promluvami, spoluutvářejí diskurz, v tomto případě diskurz české psychoterapie.

V případě jakkoliv definovaného resp. utvořeného libovolného systému se vždy najdou jedinci či skupiny jedinců, kteří stojí mimo tento systém a jsou s touto svou situací nespokojeni. Nelze se divit, že i v diskurzu české psychoterapie se nacházejí jedinci a instituce, případně skupiny jedinců a institucí, kteří se proti dosavadní organizaci a uspořádání diskurzu psychoterapie vymezují a vyjadřují zájem o změnu pravidel pro obor psychoterapie. Svými promluvami dosavadní diskurz proměňují resp. utvářejí nový diskurz české psychoterapie, tak, aby parametry oboru psychoterapie více

⁴⁶ Česká psychoterapeutická společnost ČLS JEP: Specializace v psychoterapii. Schválené programy. Od roku 2013. Pracovní skupiny – skupina pro schvalování komplexních vzdělávacích programů. Zpráva pracovní skupiny pro schvalování komplexních vzdělávacích programů pro zdravotnictví [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.psychoterapeuti.cz>

odpovídaly jejich zájmům a potřebám. Část těchto promluv, které jsou zaznamenány v textové podobě a veřejně prezentovány, je předmětem výzkumu řešeného v rámci této práce.

V srpnu 2012 byly založeny webové stránky pod názvem Informační server české psychoterapie, kde je uvedeno: „*Tento web jsme založili na podporu psychoterapie jako samostatné svébytné profese s jasnými pravidly, kdo může tuto profesi vykonávat.*“⁴⁷ Tvůrci těchto webových stránek stáli u zrodu hnutí, které se zprvu prezentovalo jako Iniciativa pro samostatnou českou psychoterapii. Tomuto hnutí resp. Iniciativě pro samostatnou českou psychoterapii se v dubnu 2013 podařilo uspořádat Konferenci o budoucnosti české psychoterapie, s tím, že bylo avizováno, že půjde o „*Pracovní setkání určené všem, kterým není lhostejná budoucnost psychoterapie v ČR.*“⁴⁸ Tato konference měla 186 účastníků.

Iniciativa pro samostatnou českou psychoterapii od ledna 2014 ve své činnosti pokračuje pod hlavičkou České asociace pro psychoterapii. Poslání a cíle České asociace pro psychoterapii jsou definovány takto:

- „1. *Prosazovat rozvoj, rozšiřování a veřejné uznání psychoterapie jako samostatné a na rezortech nezávislé profese.*
2. *Prosazovat začlenění psychoterapie do právního systému České republiky včetně přijetí samostatného zákona o psychoterapii, který bude určovat kritéria pro vzdělávání a samostatný výkon profese psychoterapie tak, aby byla slučitelná s normami EU a který zajistí psychoterapeutům rovné postavení v různých rezortech.*
3. *Sdružovat psychoterapeuty všech škol, směrů a přístupů bez ohledu na oblast či rezort, kde psychoterapii praktikují ať již jako zaměstnanci nebo jako osoby samostatně výdělečně činné.*

⁴⁷ Informační server české psychoterapie [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.iscp.cz/o-webu/kontakty>

⁴⁸ Informační server české psychoterapie [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.iscp.cz/akce/konference-o-budoucnosti-ceske-psychoterapie>

4. *Získávat pro členství ty profesionály, kteří dosud svou práci psychoterapií nenazývali či dokonce nesměli nazývat, ačkoli jejich činnost i její odborná úroveň naplňuje definici psychoterapie (viz preambule odst. 3).*
5. *Podílet se na řešení otázek spojených s výkonem psychoterapeutické praxe a s postavením psychoterapeutů ve všech příslušných rezortech, institucích a orgánech.*
6. *Přispívat ke zvyšování kvality psychoterapie nejen u svých členů, ale prostřednictvím osvěty, sdělování a zpřístupňování informací a případně i školení se zasloužit o zvýšení odborné úrovně poskytované psychoterapie v ČR obecně.*
7. *Spolupracovat s dalšími organizacemi sdružujícími psychoterapeuty ve všech otázkách, které odpovídají duchu a smyslu ČAP.*
8. *Informovat pravidelně členy ČAP i odbornou veřejnost o dění na poli psychoterapie.*
9. *Podporovat otevřenou odbornou diskusi a výměnu informací.*⁴⁹

Ze seznamu institucí, jejichž zástupce organizátoři Konference o budoucnosti české psychoterapie, konané v dubnu 2013, pozvaly k účasti na této konferenci, můžeme dovodit, které další instituce, kromě v předchozím textu již uvedených, se na české psychoterapeutické scéně vyskytují a jsou respektovány. Kromě již dříve uvedených České psychoterapeutické společnosti ČLS ČLK, Asociace klinických psychologů a vzdělávacích institutů realizujících komplexní vzdělávací programy schválené pro oblast zdravotnictví, to mj. jsou Asociace manželských a rodinných poradců, Asociace pracovníků pedagogicko psychologických poraden, Česká asociace adiktologů, Českomoravská psychologická společnost, Společnost pro návykové nemoci, a další společnosti, označené jako oborové, jako např. Sdružení pro psychosomatiku či SOFT – společnost rodinných a systemických terapeutů.⁵⁰

⁴⁹ ČAP. Česká asociace pro psychoterapii. Poslání a cíle České asociace pro psychoterapii [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.czap.cz/o-cap/11-cile-ceske-asociace-pro-psychoterapii>

⁵⁰ Informační server české psychoterapie [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.iscp.cz/akce/konference-o-budoucnosti-ceske-psychoterapie>

Vzniku hnutí Iniciativa pro samostatnou českou psychoterapii předcházela osobní iniciativa Milana Stiburka, který v prosinci 2011 zahájil diskusi na téma psychoterapie těmito slovy:

„Vážení kolegové, v současné době probíhají vášnivé diskuse ohledně psychoterapie a její budoucnosti. Tyto diskuse probíhají izolovaně, nárazově a bez kontinuity. Ztrácí se v nich možná mnoho informací, energie a dobrých nápadů. Rád bych proto nabídl tento prostor pro společné sdílení s nadějí, že z něj snad vzejde nějaké dobré řešení.“⁵¹

Milan Stiburek dále popsal události, které považoval v souvislosti s diskuzí o psychoterapii za stěžejní a tyto své popisy rozčlenil do tří kategorií: *„Co se děje, Co může nastat, Co můžeme dělat.“⁵²* Navzdory jejímu rozsahu je dále uvedena přesná citace alespoň úvodní části tohoto textu, ve které Stiburek popisuje, *„Co se děje“*, aby parafrázováním nedošlo k jejímu zkreslení:

„V Ústí nad Labem na Živnostenském odboru Krajského úřadu údajně vznikl ze zatím neznámých důvodů seznam psychoterapeutů inzerujících na internetu. Požádali o stanovisko ČPS. V zápise ze schůze výboru ČPS v prosinci 2010 bod 17. je, že odpoví Pěč a Koblic. Jejich odpověď přikládám (1). Na základě tohoto vyjádření bylo zahájeno řízení (text také přikládám 2). Byli předvoláni nějakí lidé, kteří na internetu inzerují psychoterapii, kterou vykonávají na základě živnostenského oprávnění. Některým zřejmě uložili pokutu za klamavou reklamu. Byla předvolána také kolegyně PhDr. Hana Petráková (mluvil jsem s ní a souhlasila s tím, že zveřejním dokumenty a odkaz na její stránky). Ta odmítla zaplatit a stáhnout stránky z internetu a vyžádala si stanovisko Zbyňka Vybírala. Toto stanovisko také přikládám (3). To, že se odvolávala na to, že má živnost na psychologické poradenství jí moc

⁵¹ STIBUREK, Milan. Vanilla 2. Psychoterapie [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://terapie.jecool.net/discussion/2/psychoterapie>

⁵² STIBUREK, Milan. Vanilla 2. Psychoterapie [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://terapie.jecool.net/discussion/2/psychoterapie>

nepomohlo, protože to nesmí podle výkladu mít terapeutické cíle či efekty. Také příkládám (4). Obrací se na právníka, probíhá jednání.

Na Psychoterapeutické konferenci v Luhačovicích proběhl workshop Karla Koblíce „Psychoterapie legální a nelegální“, na kterém Koblíc s podporou Aleny Paloušové, Ondřeje Pěče a šéfa slovenské psychoterapeutické společnosti hájili jednoznačné stanovisko, že psychoterapie může být v souladu se zákony prováděna pouze psychologem či psychiatrem s funkční specializací na registrovaném zdravotnickém pracovišti. Cokoli jiného označují jako psychoterapii nelegální.

(Jestli tomu správně rozumím do „psychoterapie nelegální“ řadí psychoterapii prováděnou ve školské oblasti – výchovná zařízení, Pedagogicko psychologické poradny, Střediska výchovné péče, ..., v sociální oblasti – krizová centra, azylové domy, v Poradnách pro rodinu a mezilidské vztahy, ..., ve vězeňství, v oblasti práce s drogově závislými, psychoterapii vykonávanou na základě živnosti, ale i lidmi ve zdravotnických zařízeních (léčebny), kteří nemají funkční specializaci. „Nelegálové“ jsou i ti, co splňují kvalifikační požadavky platné pro zdravotnictví, ale vedle své práce ve zdravotnictví provozují soukromou praxi na základě živnostenského oprávnění a nikoli v rámci nestátního zdravotnického zařízení.)

Karel Koblíc argumentoval platnými zákony ČR, ČPS sice je členem Evropské asociace psychoterapeutů, nicméně podle etického kodexu EAP je především povinna respektovat platné zákony dané země.

Ondřej Pěč pak argumentoval především nepřehlédnutelnou podobností psychoterapie a chirurgie.

Je ale třeba říci, že řada kolegů má jiný právní názor, respektive domnívají se, že to co říká Koblíc a Pěč se vztahuje pouze na zdravotnictví, tedy na „Systematickou psychoterapii vykonávanou ...“, což není v souladu s jinými právními normami a žádný aktuální problém tudíž není. Myslím, že precedentní bude kauza kolegyně Petrákové.

ČPS se tak dostala do zvláštní situace, kdy na jedné straně je vyjádření předsedy a vědeckého sekretáře ČPS. Na druhé straně je pak zcela protikladné formulování poslání a cílů této organizace (5) kde je uvedena podpora všude tam, kde má aplikace psychoterapie své místo, tedy jak ve zdravotnictví, tak i ve školství a oblasti sociálních služeb, či v jiných resortech. V zápisu ze schůze výboru v listopadu 2010 bod 7. je uvedeno „Výbor ČPS se rozhodl podpořit vznik nové organizace zastřešující psychoterapii mimo zdravotnictví, Kožnar zajistí přípravný výbor pro tuto novou organizaci.“ (O tomto rozhodnutí informoval výbor na Valné hromadě.) Zmíněné stanovisko Koblice a Pěče je jistě také v rozporu se závazky vyplývajícími z členství v Evropské asociaci psychoterapeutů a Štrasburskou deklarací o psychoterapii (definuje psychoterapii jako nezávislý vědní obor – text také přikládám 6). Nepochybně je v rozporu s názorem značné části členů ČPS, s ideami se kterými byla tato společnost zakládána a s více než 20letou praxí a tradicí psychoterapie v ČR, nemluvě o dobách dřívějších, kdy byla psychoterapie mimo jakékoli oficiální struktury.

Bude zajímavé pozorovat jak se ČPS s tímto schizmatem vypořádá.“⁵³

Máme-li se na text podívat očima diskurzivní analýzy a klást si např. otázky, co text dělá a jaké jsou jeho důsledky, můžeme dojít k odpovědi, že text mj. pracuje s rozdíly tak, že vytváří antagonistické kategorie my – oni, vytváří obraz psychoterapeutky – hrdinky, patřící do kategorie my, která ačkoliv byla nepřáteli z kategorie oni napadena, hrdinně se brání, podporována dalšími hrdiny – uznávanými autoritami v oboru psychoterapie, o kterých sice není zcela jasné, do které kategorie vlastně patří, nicméně psychoterapeutku – hrdinku v jejím tažení podpořili. Tím spíše se dá uvěřit, že se jedná o správnou věc, že tažení hrdinky je správné, pakliže ji podpořily i osobnosti stojící mimo či nad kategoriemi my – oni. Psychoterapeutka – hrdinka může sloužit za vzor mlčícím a nečinným členům kategorie „my“, aby povstali k boji za práva naší drahé psychoterapie. Rozdíly v kategoriích my – oni jsou vytvářeny např. použitím výrazů antagonistických výrazů typu dominantní x alternativní, legální x nelegální, zdravotnické x ostatní. Text se nevyhýbá ani ironizování všeho, co

⁵³ STIBUREK, Milan. Vanilla 2. Psychoterapie [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://terapie.jecool.net/discussion/2/psychoterapie>

představuje kategorii oni, včetně instituce a osobností. Na podporu svých tvrzení text užívá argumentaci, ve které se např. zaštituje anonymními přívrženci blíže neurčeného množství, avšak tuto argumentaci vytváří způsobem, že může vzniknout dojem něčeho neoddiskutovatelně daného – *je třeba říci, řada kolegů, nepochybně, značná část členů ČPS.*

Jistě jsou možné i jiné pohledy na uvedený text, nicméně co se týká jeho důsledků, lze snad tvrdit, že oslovil mnohé psychoterapeuty z obou kategorií alespoň v tom smyslu, že se tito zapojili do tímto textem iniciované veřejné diskuze. Zabýváme-li se citovaným textem, nemůžeme si nepovšimnout, že Milan Stiburek, tedy autor citovaného textu stál nejen u zrodu hnutí Iniciativa za samostatnou českou psychoterapii, ale následně se stal i členem výboru České asociace pro psychoterapii. Do jaké míry právě tento text inicioval zrod hnutí, jehož cíle posléze přijala za své Česká asociace pro psychoterapii, a to zejména prosazovat psychoterapii jako samostatnou a na resortech nezávislou profesi⁵⁴, můžeme spekulovat, nicméně můžeme se domnívat, že nějakou roli v tomto procesu předmětný text sehrál.

2.1.1 Psychoterapie v právních normách ČR

Jak již bylo konstatováno, v České republice v současné době neexistuje speciální právní norma věnovaná psychoterapii, podobně jako je tomu u některých jiných specifických oborů činnosti a s nimi souvisejících profesí, např. zákony o advokacii či daňovém poradenství. Lze předpokládat, že pokud by taková zákonná norma o psychoterapii existovala, kromě jiného by oficiálně formulovala, jinak řečeno institucionalizovala, i obsah pojmu psychoterapie. Bylo by nesporné, že taková zákonná definice psychoterapie by formalizovala potřebnou míru společenské shody na nejvyšší možné normativní úrovni, tedy zákonem a jako takovou by bylo možné považovat ji za obecně platnou a nadřazenou ostatním definicím, existujícím mimo tuto zákonnou normu. Domnívám se, že vzhledem k absenci zákona o psychoterapii v ČR, nelze v současné době jednoznačně prohlásit některou ze stávajících definic za tu nejlepší či

⁵⁴ ČAP. Česká asociace pro psychoterapii. Poslání a cíle České asociace pro psychoterapii [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.czap.cz/o-cap/11-cile-ceske-asociace-pro-psychoterapii>

jedinou správnou a obecně platnou. V našich současných podmínkách tedy záleží na osobním přístupu toho kterého uživatele pojmu psychoterapie, jak mu rozumí a jak s tímto pojmem zachází. Kterou z mnoha dostupných variant si vybere za tu svou pravou definici či zda vytvoří definici novou, takovou, která bude co nejlépe odpovídat právě jeho potřebám a zájmům.

Tento stav absence obecné normy o psychoterapii, kdy neexistence základní a obecně platné definice psychoterapie a nastavení alespoň minimálních obecně platných podmínek pro výkon psychoterapie v ČR, nestanovuje žádné hranice a poskytuje tak ničím nelimitovanou volnost a absolutní svobodu každému, kdo se chce prohlásit psychoterapeutem, lze jistě vnímat i pozitivně. Vždyť co není zákonem zakázáno, je povoleno? Zároveň však klade velmi vysoké nároky na jedince, na jeho osobní odpovědnost, na jeho morální hodnoty. Je jistě k zamyšlení, zda-li tato svoboda má i své negativní stránky, zda normy morální mohou dostatečně nahrazovat normy právní a jaká jsou rizika související s neexistencí právní normy právě v oblasti psychoterapie. V této souvislosti lze uvažovat i o rozdílnosti ve vymahatelnosti těchto druhů norem, vč. rizika deviace a o možnostech jejího postihu.

Navzdory absenci obecného zákona o psychoterapii, či snad právě díky jeho absenci, existují v ČR speciální zákonné normy, které upravují výkon psychoterapie v rámci různých resortů, přičemž je nutno konstatovat, že s pojmem psychoterapie není v rámci různých právních předpisů zacházeno jednotně. Stěžejními resorty, kde se prakticky více či méně v souladu se stávajícími platnými právními předpisy realizuje psychoterapie, jsou zejména resorty zdravotnictví, sociálních věcí, školství či spravedlnosti. V této souvislosti lze zvažovat, zda v tom kterém resortu existuje různá psychoterapie a zda vůbec existuje cosi jako „obecná“ tedy nadresortní psychoterapie. Co mají psychoterapie poskytované dle různých právních norem v různých resortech společného a mají vůbec něco společného?

2.1.1.1 Hledání výrazu psychoterapie ve spojení s výrazem speciální pedagog v českých právních předpisech

K 1.1.2014 v České republice existuje 12 platných právních předpisů, ve kterých se v různých souvislostech vyskytuje slovo psychoterapie. V současné době můžeme zaznamenat alespoň jeden výskyt slova psychoterapie v následujících zákonech, vyhláškách a nařízení vlády zveřejněných ve Sbírce zákonů (Kököřčený, 2014):

- Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění,
- Vyhláška č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody,
- Vyhláška č. 39/2005 Sb., kterou se stanoví minimální požadavky na studijní programy k získání odborné způsobilosti k výkonu nelékařského zdravotnického povolání,
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách,
- Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě,
- Vyhláška č. 55/2011 Sb., o činnostech zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků,
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník,
- Vyhláška č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče,
- Vyhláška č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb,
- Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů),
- Vyhláška č. 225/2013 Sb., k formulářům a jazykům členských států EU používané v přeshraničních případech poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů.

Aniž bychom se detailně zabývali obsahem uvedených předpisů, již z jejich názvů můžeme dovodit, že o psychoterapii se zmiňují právní normy, upravující právní poměry v různých resortech. V uvedeném výčtu předpisů je nejpočetněji zastoupen

resort zdravotnictví, a to jedním zákonem a pěti vyhláškami vydanými ministerstvem zdravotnictví, přičemž na jedné z těchto vyhlášek participuje i ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Resortu spravedlnosti se týká jeden zákon a dvě vyhlášky ministerstva spravedlnosti. Resort práce a sociálních věcí je zastoupen jedním zákonem a jedním nařízením vlády.

Radujeme-li se, že ve výčtu předpisů, ve kterých se objevuje slovo psychoterapie, se objevuje i nový občanský zákoník, jakožto obecná právní norma zasahující do více resortů, vezme, že do tzv. nového občanského zákoníku proniklo slovo psychoterapie pouze jednou, konkrétně je k nalezení v § 2848, a to v souvislosti s pojištěním pro případ nemoci. Je tedy zřejmé, že nový občanský zákoník psychoterapii jako takovou nijak neupravuje.

Shora popsanou strukturu početního zastoupení právních předpisů s výskytem slova psychoterapie v členění dle resortů můžeme chápat jako jedno z možných východisek pro získání základního náhledu na aktuální stav českého právního prostředí v souvislosti s psychoterapií. Z uvedeného můžeme např. dovodit, že:

- V České republice v současné době neexistuje taková právní norma, která by upravovala obecné podmínky výkonu psychoterapie napříč resorty.
- Pokud se o psychoterapii nějaké české právní předpisy zmiňují, pak se jedná o právní předpisy upravující specifické podmínky v jednotlivých resortech.
- Nejvíce uzákoněných pravidel pro psychoterapii zřejmě existuje v resortu zdravotnictví.
- Psychoterapie se kromě resortu zdravotnictví nějakým způsobem dotýká i resortu spravedlnosti, resortu práce a sociálních věcí a resortu školství, mládeže a tělovýchovy.

Seznámíme-li se s obsahem vyjmenovaných právních předpisů, ve kterých se alespoň jednou vyskytuje slovo psychoterapie, zjistíme, že se slovem psychoterapie je v těchto právních normách zacházeno, aniž by byl jimi jasně definován obsah tohoto

pojmu. Má se tedy nejspíše za to, že psychoterapie je pojem, jehož obsah je všeobecně známý a jako takový jej není potřeba v rámci českých právních norem přesně určovat.

Několik dílčích specifikací pojmu psychoterapie ale můžeme např. najít ve Vyhlášce č. 134/1998 Sb., kterou se vydává seznam zdravotních výkonů s bodovými hodnotami. Zdravotní výkon je touto vyhláškou definován jako základní jednotka, která popisuje ucelenou činnost při poskytování zdravotní péče. V seznamu zdravotních výkonů, který je uveden v příloze Vyhlášky č. 134/1998 Sb., jsou např. pod položkou č. 305 uvedeny výkony pro obor psychiatrie, pod položkou č. 306 výkony pro obor dětská psychiatrie a pod položkou č. 910 výkony pro obor psychoterapie. Avšak i v těchto případech zákonodárce vychází z nevyřčeného předpokladu, že je všem uživatelům této vyhlášky známo, co je psychoterapie a není potřeba ji pro účely této vyhlášky definovat. U jednotlivých zdravotních výkonů jsou tedy pod položkami č. 305, 306 a 910 pouze popsány činnosti, kterými je psychoterapie realizována. Zde ale musíme brát v úvahu účel vyhlášky, kterým není definovat psychoterapii jako takovou, ale pouze definovat zdravotnické výkony a jejich bodové hodnoty pro účely stanovení výše úhrad zdravotní péče hrazené z veřejného zdravotního pojištění. Vyhláška č. 134/1998 Sb. rozlišuje psychoterapii z několika hledisek, a to podle oboru, v rámci něhož je prováděna, podle toho, jakým zdravotnickým pracovníkem je prováděna, podle počtu pacientů, kteří se jí účastní, případně podle délky trvání jednoho zdravotnického úkonu. Vyhláška tak např. pod položkou č. 305 v rámci odbornosti psychiatrie rozlišuje psychoterapii individuální systematickou a individuální nesystematickou, přičemž psychoterapii individuální systematickou, jakožto vysoce kvalifikovanou činnost, provádí psychoterapeut se speciální psychoterapeutickou kvalifikací a psychoterapii individuální nesystematickou, jakožto činnost cílenou ke konkrétnímu problému s nabídkou racionálnějších emočních či sociálních řešení, posílení pozitivního zdravotního vývoje, provádí psychiatr, psycholog nebo lékař se základní psychoterapeutickou kvalifikací. Dále pod položkou č. 305 můžeme nalézt různé typy psychoterapie skupinové, které jsou členěny podle počtu účastníků se pacientů a délky trvání psychoterapeutického sezení, přičemž se jedná o skupinovou terapii indikovaných poruch a nemocí psychologickými prostředky a tato skupinová psychoterapie využívá dynamiky skupinového dění. Do skupinové terapie dle Vyhlášky č. 134/1998 Sb., spadá i typ „komunita“ a v tomto případě se jedná o

terapii indikovaných poruch a nemocí adolescentů a dospělých psychologickými prostředky, která je prováděná v komunitě pacientů zdravotnického zařízení a využívá dynamiky komunitního dění. V položce č. 305 je pamatováno i na systematickou rodinnou psychoterapii, která je zaměřena na psychoterapii indikovaných poruch a problémů pacienta, souvisejících s patologií rodiny, provádí se psychologickými prostředky a využívá dynamiky dění v rodině jako malé společenské skupiny. Pod položkou č. 910 pro odbornost psychoterapie rovněž nalezneme skupinové psychoterapie, přičemž se jedná o tzv. rodičovské skupiny a skupinovou psychoterapii dětí do 8 let. Kromě psychoterapie systematické a nesystematické Vyhláška č. 134/1998 Sb., zná i tzv. psychoterapii podpůrnou, kterou provádějí lékaři nepsychoiatri, jako jsou např. praktický lékař pro dospělé či praktický lékař pro děti a dorost. Je zřejmé, že uvedená vyhláška je právním předpisem, který je určen speciálně pro potřeby resortu zdravotnictví a popisy psychoterapie v ní uvedené tedy nemají univerzální resp. nadresortní použití.

Budeme-li podrobněji zkoumat množinu právních norem spadajících do již uvedeného seznamu právních předpisů, ve kterých se alespoň jednou vyskytuje slovo psychoterapie a hledat v ní výskyt slovního spojení speciální pedagog, získáme následující podmnožinu právních norem, pro které platí, že se v nich zároveň vyskytuje slovo psychoterapie a slovní spojení speciální pedagog:

- Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody,
- Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě.

Zaměříme-li se na obsah těchto právních předpisů, je pro nás z hlediska speciálních pedagogů v souvislosti s psychoterapií zajímavé Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, které stanoví zařazení prací do platových tříd podle jejich složitosti, odpovědnosti a namáhavosti a člení je podle druhu do povolání. U povolání č. 2.16.03 speciální pedagog je uvedeno, že tento mj. provádí psychoterapeutické činnosti zaměřené na odstraňování nebo zmírnění poruch učení a chování. Povolání psychoterapeut se v tomto katalogu nevyskytuje.

Vyhláška č. 345/1999 Sb., uvádí slovní spojení speciální pedagog pouze v případech, kdy v různých souvislostech jmenuje členy multidisciplinárního týmu pracovníků, kteří v rámci výkonu trestu odnětí svobody působí. V přímé souvislosti s výrazem psychoterapie však tato vyhláška speciální pedagogy nezmiňuje, nicméně např. v části vyhlášky, která je věnována realizaci tzv. programů zacházení s vězni při výkonu trestu odnětí svobody je v § 36 uvedena i psychoterapie jako jedna ze speciálních výchovných metod, kterými se dle uvedeného ustanovení rozumí „...*individuální a skupinová speciální pedagogická a psychologická působení vedená kompetentními zaměstnanci...*“ (§ 36 odst. 5 písm. a) Vyhlášky č. 345/1999 Sb.). Z uvedeného lze dovést, že Vyhláška č. 345/1999 Sb. řadí psychoterapii do speciálních výchovných metod a dále, že jedním z kompetentních zaměstnanců resp. odborníků pro realizaci těchto speciálních výchovných metod je i speciální pedagog.

2.1.1.2 Psychoterapie dle resortních právních předpisů z hlediska uplatnitelnosti speciálních pedagogů

Pohledu na psychoterapii z hlediska jednotlivých resortů jsem se podrobně věnovala ve své bakalářské práci.⁵⁵ Proto v této práci uvádím pouze takové údaje, které jsou podle mého názoru důležité pro alespoň základní orientaci v dané problematice, která je nedílnou součástí kontextu výzkumu, s akcentem na uplatnitelnost speciálních pedagogů v oboru psychoterapie v jednotlivých resortech.

Jak je z obsahu předchozí kapitoly zřejmé, je psychoterapie v České republice dle platných právních norem za specifických podmínek a v mnoha podobách prakticky realizována v těchto resortech:

- resort zdravotnictví,
- resort práce a sociálních věcí,
- resort spravedlnosti,
- resort školství, mládeže a tělovýchovy.

⁵⁵ VOJÁČKOVÁ, Veronika. *Nejčastěji používané psychoterapeutické směry v ČR*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce MUDr. Pavla Hellerová.

Nejpodrobněji je psychoterapie upravena právními normami v resortu zdravotnictví. Tyto zdravotnické předpisy mj. definují podmínky pro získání specializované psychoterapeutické kvalifikace, která zdravotnické pracovníky, konkrétně lékaře – psychiatry (případně i lékaře – nepsychiatry) a klinické psychology, opravňuje k výkonu tzv. systematické psychoterapie v resortu zdravotnictví. Získání specializované psychoterapeutické kvalifikace pro resort zdravotnictví je mj. podmiňováno získáním odborné způsobilosti, která je dána absolvováním příslušného pregraduálního vzdělávání v magisterských studijních programech všeobecné lékařství nebo psychologie jednooborová, dále v případě lékařů absolvováním specializačního vzdělávání zakončeného atestační zkouškou, v případě psychologů absolvováním akreditovaného kvalifikačního kurzu „Psycholog ve zdravotnictví“ a dále v obou případech, tedy jak v případě lékařů, tak v případě psychologů absolvovat certifikovaný kurz k získání specializované psychoterapeutické kvalifikace pro lékaře a klinické psychology.

Z pohledu speciálních pedagogů není třeba psychoterapii v resortu zdravotnictví dále podrobněji zkoumat, neboť speciální pedagogové nesplňují již základní podmínku na cestě za získáním specializované psychoterapeutické kvalifikace ve zdravotnictví, a to pregraduální vzdělání ve studijních oborech všeobecné lékařství nebo jednooborová psychologie. Resort zdravotnictví je tedy pro speciální pedagogy jakožto psychoterapeuty uzavřen.

Jiná situace je v resortu práce a sociálních věcí a speciální pedagogové zde jistě mohou nalézt uplatnění. Chceme-li však důsledně zjistit, zda v tomto resortu může speciální pedagog za nějakých okolností v souladu se stávajícími právními předpisy vykonávat psychoterapii, resp. zda-li tyto právní normy přímo upravují podmínky výkonu psychoterapie v daném resortu, zjistíme následující:

Stěžejním právním předpisem, který upravuje parametry v oblasti tzv. sociálních služeb, je zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V celém textu zákona se ani jednou nevyskytuje slovo psychoterapeut, slovo psychoterapie sice v zákoně najdeme, a to v §116a, ovšem pouze v souvislosti se specifikací odborné způsobilosti manželského

a rodinného poradce: „Odbornou způsobilostí manželského a rodinného poradce je vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia jednooborové psychologie nebo magisterského programu na vysoké škole humanitního zaměření současně s absolvováním postgraduálního výcviku v metodách manželského poradenství a psychoterapie v rozsahu minimálně 400 hodin nebo obdobného dlouhodobého psychoterapeutického výcviku akreditovaného ve zdravotnictví.“ (odst. 1 § 116a Zákona č. 108/2006 Sb.) Z uvedeného je zřejmé, že speciální pedagog s absolvovaným dlouhodobým psychoterapeutickým výcvikem schváleným pro oblast zdravotnictví, případně i kratšího 400 hodinového výcviku v metodách manželského poradenství a psychoterapie, může v sociálních službách působit na pozici manželského a rodinného poradce. Můžeme dovést, že pokud Zákon č. 108/2006 Sb., nepoužívá termín psychoterapeut, nemůže být dle tohoto zákona psychoterapeutem nikdo, a to bez ohledu na to, jakého vzdělání dosáhl. Nebude-li ale speciální pedagog s příslušným výcvikem trvat na označení psychoterapeut a spokojí-li se např. s označením manželský a rodinný poradce, může např. dle § 37 dle Zákona č. 108/2006 Sb. vykonávat tzv. odborné sociální poradenství, které dle písm. b) odst. 4 § 37 Zákona č. 108/2006 Sb., mimo jiné zahrnuje i tzv. sociálně terapeutické činnosti. Můžeme uvažovat nad tím, proč by měl manželský a rodinný poradce absolvovat dlouhodobý psychoterapeutický výcvik schválený pro oblast zdravotnictví (tyto komplexní psychoterapeutické výcviky obvykle trvají 4 – 5 let a představují cca 700 - 800 výcvikových hodin), nebude-li moci ani v rámci sociální služby vykonávat psychoterapii, ale bude-li jeho činnost, při které má zřejmě uplatňovat své dovednosti získané v dlouhodobém psychoterapeutickém výcviku nazývána sociálním poradenstvím resp. sociálně terapeutickou činností. Můžeme se zároveň zamýšlet nad tím, jaký je asi faktický rozdíl mezi tzv. psychoterapií a tzv. sociálně terapeutickou činností, jaká je jejich obsahová náplň. Zda-li se jedná o různé názvy téhož nebo zda-li různé názvy označují různé obsahy. Nicméně, přidržíme-li se opět striktně otázky, zda-li zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách upravuje výkon psychoterapie v rámci sociálních služeb a budeme-li trvat na označeních psychoterapeut a psychoterapie, musíme konstatovat, že nikoliv. Z toho vyplývá, že ani otázka uplatnění speciálních pedagogů na pozici psychoterapeut v rámci sociálních služeb není uvedeným zákonem řešena.

Jako další významný právní předpis v resortu práce a sociálních věcí můžeme chápat např. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Zde je z hlediska uplatnění speciálních pedagogů jako psychoterapeutů situace obdobná jako v případě Zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dle § 49a) Zákona č. 359/1999 Sb., mají speciální pedagogové dostatečnou odbornou způsobilost k přímému poskytování sociálně právní ochrany dětí a může se mj. jednat i o poskytování odborného poradenství dětem, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za osobu dítěte. V systému sociálně právní ochrany dětí tedy speciální pedagogové bezpochyby mohou najít uplatnění, ale nikoliv na takové pozici, která by Zákonem č. 359/1999 Sb., byla výslovně pojmenována jako pozice psychoterapeuta resp. jejíž obsahovou náplní by byla psychoterapeutická činnost. Zákon č. 359/1999 Sb., termín psychoterapie ani psychoterapeut vůbec nepoužívá. Tento zákon zachází pouze s blíže nespecifikovaným pojmem terapie, případně rodinná terapie, ovšem nikoliv ve smyslu nastavení parametrů terapie poskytované terapeutem (tedy ani terapeutem - speciálním pedagogem) podle Zákona č. 359/1999 Sb. Výrazy terapie resp. rodinná terapie jsou v uvedeném zákoně použity celkem třikrát, a to v paragrafech 13, 42a) a 59a). Ze znění těchto paragrafů vyplývá, že dle zákona č. 359/1999 Sb. je orgán sociálně právní ochrany dětí, event. soud, v zájmu naplňování cílů tohoto zákona oprávněn uložit terapii, resp. rodinné terapie. V jiném případě je naopak orgán sociálně právní ochrany dětí povinen terapii zajistit. Zákon pamatuje i na případné sankce za nesplnění povinnosti účastnit se terapie uložené orgánem sociálně právní ochrany dětí. Pro ilustraci lze uvést znění § 13 odst. 1 písm. d), ze kterého je patrné, jak zákon č. 359/1999 Sb. s pojmem terapie zachází: *„uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie...“* Z citovaného znění § 13 odst. 1 písm. d) není jasný ani obsah pojmu terapie, není zde výslovně specifikováno, o jakou konkrétní terapii se jedná, zda např. o psychoterapii, socioterapii, arteterapii, dramaterapii či o jinou libovolnou terapii, jaké parametry musí tato terapie naplňovat, ani nejsou stanoveny odborné předpoklady pro výkon takové terapie. Závěrem lze shrnout, obdobně jako v případě zákona č. 108/2006 Sb., že speciální pedagogové mohou i dle zákona č. 359/1999 Sb., působit jako odborní poradci, ale že ani tento

právní předpis nestanoví podmínky, za nichž by mohli speciální pedagogové vykonávat psychoterapii.

Co se týká uplatnění speciálních pedagogů v resortech školství a oblasti živnostenského podnikání, odkazuji na svou bakalářskou práci, ve které jsem se danou problematikou blíže zabývala.⁵⁶ Pro účely této práce je vhodné alespoň uvést, že situace v resortu školství je obdobná jako v ostatních aplikačních oblastech psychoterapie stojících mimo resort zdravotnictví. Speciální pedagogové logicky a zcela v souladu s možným očekáváním v resortu školství často nacházejí uplatnění na různých pozicích, ovšem pozici, která by byla v resortu školství označována jako pozice psychoterapeuta, k jejímuž výkonu by byl kompetentní speciální pedagog, školská legislativa neuvádí.

2.2 Osobní angažovanost autorky výzkumu

V souladu s principy kvalitativního výzkumu považuji v zájmu dosažení validity výzkumu za nezbytné reflektovat a zveřejňovat myšlenkové postupy, postoje a předpoklady osoby realizující výzkum.⁵⁷ Vše uvedené považuji za podstatnou součást výzkumu vzhledem k tomu, že osobní zkušenosti výzkumníka nezbytně spolukonstruují jeho subjektivní postoj a angažovanost, se kterými k realizaci výzkumu přistupuje. Z toho důvodu mi připadá nezbytné formulovat a reflektovat subjektivní motivace, předpoklady či předsudky a emoce, které mě od samého počátku výzkumu ovlivňovaly, a to prostřednictvím popisu mé osobní zkušenosti, na jejímž základě jsem zvolila téma a metodu výzkumu.

K tématu výzkumu, který jsem realizovala v rámci zpracování této diplomové práce, a to „Speciální pedagog a jeho místo v sociální konstrukci profese psychoterapeut v ČR“, mě přivedla má osobní zkušenost, kterou ve stručnosti popisuji v následujícím textu. Pro dosažení přehlednosti popis osobní zkušenosti strukturuji do tří fází v pořadí,

⁵⁶ VOJÁČKOVÁ, Veronika. *Nejčastěji používané psychoterapeutické směry v ČR*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce MUDr. Pavla Hellerová.

⁵⁷ MIKULÁŠKOVÁ, G., *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivnej analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, ISBN 978-80-555-0000-0, s.10.

ve kterém se uskutečnily. Každá fáze obsahuje samotný popis a jeho reflexi spolu s mými souvisejícími subjektivními předpoklady. Osobní zkušenosti popisované v následujícím textu jsem získala ještě před zahájením samotného výzkumu a předpoklady, které uvádím v reflexi k jednotlivým fázím, jsou tedy mé reflektované předpoklady, kterých jsem si byla vědoma, když jsem zahajovala samotný výzkum.

2.2.1 Fáze první: Jaké vzdělání má mít psychoterapeut?

Studuji navazující magisterský studijní program speciální pedagogika a absolvovala jsem dlouhodobý psychoterapeutický výcvik v systemické psychoterapii akreditovaný pro oblast zdravotnictví.

Popis osobní zkušenosti:

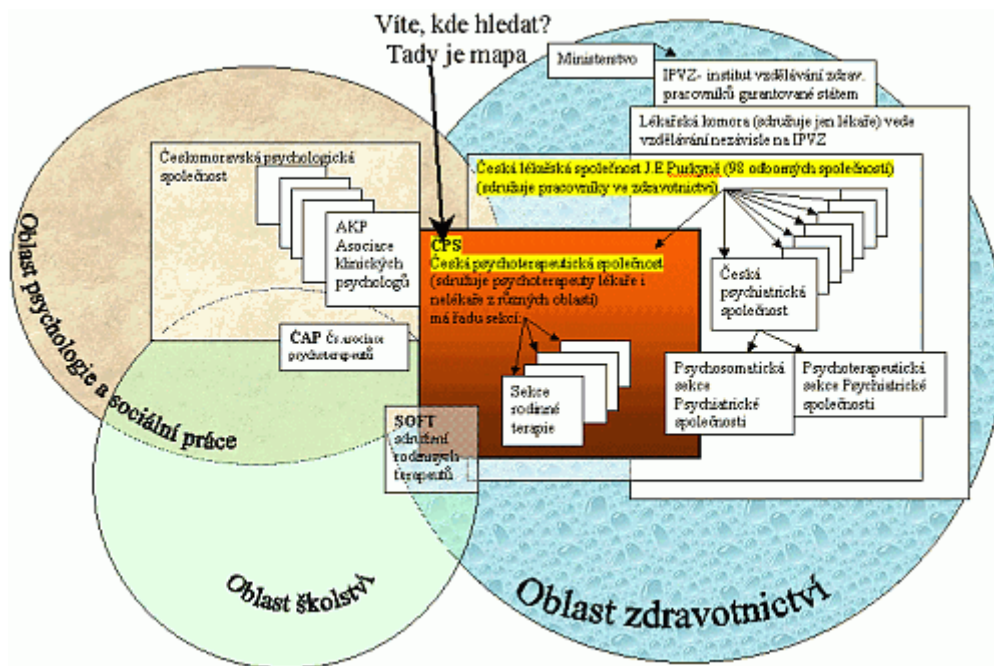
Do psychoterapeutického výcviku jsem nastoupila až tzv. na vrcholu svého profesního života, který do té doby obsahově s psychoterapií nijak nesouvisel, a to na základě mého rozhodnutí zásadně změnit směr mé kariéry a její druhou polovinu věnovat činnosti, kterou bych mohla považovat za smysluplnou a která by mi přinášela více uspokojení než má dosavadní profese. V té době jsem dospěla k názoru, že se chci nadále realizovat v oblasti profesionální pomoci druhým. Pozvolným seznamováním se s touto oblastí a mnohém zvažování, mě nejvíce oslovila psychoterapeutická profese a rozhodla jsem se, že udělám maximum pro to, abych se stala psychoterapeutkou. Vzhledem k tomu, že jsem byla a stále jsem přesvědčená o tom, že na kvalitní výkon jakékoliv profese je potřeba se odpovídajícím způsobem odborně připravit, byla jsem srozuměná s tím, že chci-li se stát psychoterapeutkou, mám před sebou náročný úkol v podobě několikaleté odborné přípravy.

V době, kdy jsem si vybírala psychoterapeutický výcvik, psychoterapeutické výcviky jakožto komplexní psychoterapeutické vzdělávací programy akreditovala Česká psychoterapeutická společnost České lékařské komory J.E. Purkyně (dále jen ČPS ČLK). Protože jsem chtěla absolvovat formálně „správné“ psychoterapeutické vzdělání a měla jsem zájem o co nejkvalitnější výcvik a to, zda výcvik byl či nebyl akreditován ČPS ČLK pro oblast zdravotnictví, jsem považovala za základní kritérium

jeho kvality, vybírala jsem pouze z psychoterapeutických výcviků, které ČPS ČLK uváděla na svých webových stránkách jako akreditované. Kromě seznamu akreditovaných výcviků pro období 2008 – 2012 resp. vzdělávacích institutů, které měly oprávnění tyto akreditované psychoterapeutické výcviky realizovat, jsem se na webových stránkách ČPS ČLK mimo jiné dočetla, že ČPS ČLK „*sdužuje psychoterapeuty lékaře i nelékaře z různých oblastí*“⁵⁸ a že aplikace psychoterapie má své místo jak ve zdravotnictví, tak ve školství, v oblasti sociálních služeb či v jiných resortech. Rozuměla jsem tomu tak, že - jednoduše řečeno - psychoterapie je vždy psychoterapie, ať už je aplikována v jakékoliv oblasti, že psychoterapie je cosi, co je svým aplikačním oblastem nadřazeno. Dále jsem z předmětného textu dovodila, že sdužuje-li ČPS ČLK psychoterapeuty a zároveň uvádí, že sdužuje lékaře i nelékaře z různých oblastí, psychoterapeutem může být jak lékař, tak nelékař. Vzhledem k tomu, že jsem ČPS ČLK považovala za nejvyšší autoritu v oblasti psychoterapie v ČR, měla jsem za to, že minimálně v každé z výše uvedených oblastí je aplikace psychoterapie legální. Co konkrétně znamená v pojetí ČPS ČLK „nelékař“ jsem nevěděla a tak jsem hledala vysvětlení v nějaké zákonné normě. Spíše náhodou nežli záměrně jsem pro své pátrání po významu slova „nelékař“ konkrétně zvolila Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který upravuje, jak je z názvu patrné, oblast sociálních služeb, která je, dle výše popsanych informací i dnes dostupných na webu ČPS ČLK, jednou z oblastí aplikací psychoterapie. Měla jsem tedy zato, že výběr Zákona č. 108/2006 Sb., je správný a odpovídající účelu mého hledání.

⁵⁸ CESKA PSYCHOTERAPEUTICKA SPOLEČNOST ČESKÉ LEKARSKÉ SPOLEČNOSTI JEP, O nás, *Poslání a cíle České psychoterapeutické společnosti ČLS JEP* [online]. 2007 [cit.2012-02-25]. Dostupné z WWW: < <http://www.psychoterapeuti.cz> >

Obrázek 1: Mapa České psychoterapeutické společnosti

Zdroj: CESKA PSYCHOTERAPEUTICKA SPOLEČNOST ČESKÉ LEKARSKÉ SPOLEČNOSTI JEP, Struktura ČPS, Mapa ČPS [online]. 2007 [cit.2012-02-25]. Dostupné z WWW:< <http://www.psychoterapeuti.cz>>

V době, kdy jsem si vybírala psychoterapeutický výcvik, jsem se domnívala, že k získání odbornosti v oboru psychoterapie je kromě absolvování dlouhodobého psychoterapeutického výcviku akreditovaného ve zdravotnictví potřeba absolvovat vysokoškolské vzdělání na magisterské úrovni ve vhodném oboru. Měla jsem zato, že vysokoškolské magisterské obory vhodné jako pregraduální vzdělání pro výkon psychoterapie jsou buď jednooborová psychologie nebo jiné humanitní obory. Jak jsem již uvedla v předchozím textu, orientovala jsem se v té době podle znění zákona o sociálních službách, který takto definuje nejvyšší odbornou způsobilost v oblasti sociálních služeb, a to konkrétně odbornou způsobilost manželského a rodinného poradce. Uvedenému jsem rozuměla tak, že manželští a rodinní poradci, jsou-li dle ustanovení § 116a) odst. 1 Zákona č. 108/2006 Sb. vycvičeni v psychoterapii, pak mohou a praktikují psychoterapii a tudíž, že by taková kvalifikace pro výkon psychoterapie měla být obecně dostačující.

Na základě těchto zjištění a dalších subjektivních činitelů, které uvádím v následujícím textu, jsem se rozhodla pro vysokoškolské studium oboru speciální pedagogika, který jsem považovala a stále považuji za jeden ze vhodných oborů pregraduálního vzdělání pro psychoterapeuty. Můj výběr oboru vysokoškolského studia byl ovlivněn dalšími ne nepodstatnými subjektivními faktory. V době, kdy jsem se rozhodla pro vysokoškolské studium a vybírala jsem již konkrétní vysokou školu, na kterou bych mohla podat přihlášku ke studiu, jsem byla v produktivním věku. Musela jsem tedy volit pouze takovou formu studia, která by mi umožnila skloubit studium s pracovními povinnostmi a péčí o rodinu. Byla jsem tedy ve výběru studijního oboru limitovaná a nemohla jsem si vybírat mezi obory, které by sice odpovídaly mému zájmu, ale které byly otevírány pouze v denní formě. To prakticky znamenalo, že pro mě nepřipadaly v úvahu obory všeobecné lékařství a fakticky ani psychologie jednooborová. Druhý zmiňovaný obor se sice v předmětné době otevíral a pokud je mi známo, stále otevírá i v kombinované formě, ale pouze na jediné vysoké škole v ČR, a to na Univerzitě Palackého v Olomouci. Vzhledem ke vzdálenosti mezi Prahou, kde bydlím, a Olomoucí jsem možnost ucházet se o studium psychologie v Olomouci vyloučila.

Jako potvrzení správnosti mé volby studovat obor speciální pedagogika jsem vnímala skutečnost, že jsem coby studentka speciální pedagogiky byla přijata do dlouhodobého psychoterapeutického výcviku akreditovaného ve zdravotnictví. Pro úplnost uvádím, že do téhož výcviku byli spolu se mnou přijati frekventanti s pregraduálním vzděláním různého stupně různých studijních oborů, tedy nikoliv pouze absolventi magisterských studijních oborů psychologie jednooborová nebo všeobecné lékařství, což by, jak už dnes vím, odpovídalo pouze specifickým podmínkám pro výkon psychoterapie v resortu zdravotnictví. Podmínkou přijetí do našeho psychoterapeutického výcviku bylo pouze alespoň započaté vysokoškolské vzdělání bez upřesnění studijního oboru. Další podmínkou přijetí do tohoto výcviku bylo úspěšné absolvování přijímacího pohovoru s vedoucími výcviku. Tento byl veden formou rozhovoru, jehož cílem bylo zjistit zejména motivace uchazeče o vstup do výcviku, jeho dosavadní znalosti z oblasti psychoterapie a příbuzných věd, dosavadní praxi a představy uchazeče o praktickém uplatnění dovedností získaných

v psychoterapeutickém výcviku. V přijímacím řízení byl kladen důraz právě na výsledek přijímacího pohovoru, který byl v rozhodovacím procesu o přijetí či nepřijetí uchazeče do výcviku prioritní, a to na rozdíl od druhu či stupně vysokoškolského vzdělání uchazeče. Nejpočetněji byly mezi přijatými uchazeči resp. frekventanty psychoterapeutického výcviku, kterého jsem se účastnila, zastoupeny studijní obory psychologie (nikoli pouze jednooborová), speciální pedagogika, sociální pracovník, ale mezi frekventanty byli i lidé s vysokoškolským vzděláním v oboru andragogika, sociální pedagogika a dokonce i práva a ekonomie. Mezi frekventanty popisovaného výcviku nebyl žádný lékař, ale vím, že v jiných ročnících téhož výcviku realizovaného totožným vzdělávacím institutem několik lékařů bylo a mezi frekventanty byli i absolventi či studenti dalších vysokoškolských studijních oborů resp. profesí jako např. učitelé, kněží, zdravotní sestry či personalisté.

Reflexe:

Podrobím-li nyní reflexi výše uvedený popis mé osobní zkušenosti, konstatuji, že v předmětném textu se vynořily mé předpoklady týkající se vhodného pregraduálního vzdělání pro profesi psychoterapeut, které formuluji takto:

- Domnívám se, že pro psychoterapeuty je jako pregraduální vzdělání vhodný mimo jiné i studijní obor speciální pedagogika.
- Domnívám se, že stěžejní znalosti a praktické dovednosti nezbytné pro výkon psychoterapie jedinec získává v komplexním psychoterapeutickém výcviku a pro úspěšné vykonávání psychoterapie není určující, který z vysokoškolských studijních oborů absolvoval.

2.2.2 Fáze druhá: Krize profesní identity

V následujícím popisu se zaměřuji na tu část mé osobní zkušenosti, která mě inspirovala při výběru tématu výzkumu a stala se zdrojem výzkumných otázek.

Popis osobní zkušenosti:

Součástí psychoterapeutického výcviku, jehož jsem se účastnila, byla kromě teoretické a sebezkušenostní části i povinná psychoterapeutická praxe frekventantů

výcviku. To znamená, že bez alespoň minimální psychoterapeutické praxe s klienty nebylo možné tento psychoterapeutický výcvik absolvovat. V podmínkách tohoto výcviku byla povinnost, která frekventantům výcviku ukládala zahájit tuto alespoň minimální praxi nejpozději po 6. výcvikovém setkání tj. po cca 9 měsících výcviku. Institut praxi pro frekventanty nezajišťoval, bylo ponecháno na frekventantech, jak si praxi zajistí. A to byl právě ten moment, kdy jsem poprvé reálně čelila paradoxní situaci, kdy jsem byla podmínkami „legálního“ psychoterapeutického výcviku nucena zahájit výkon „ilegální“ psychoterapeutické praxe, resp. praxe nemající oporu v žádné zákonné normě. V té době jsem si poprvé uvědomila, že pravděpodobně neexistuje taková právní norma, která by mě k výkonu psychoterapie zmocňovala.

V době, kdy jsem dle pravidel psychoterapeutického výcviku byla nucena zahájit psychoterapeutickou praxi, jsem zvažovala, jaké mám skutečné možnosti tomuto závazku dostát. Vzhledem k tomu, že jsem v té době nebyla zaměstnána na psychoterapeutickém pracovišti, neviděla jsem jinou možnost než svou psychoterapeutickou praxi budu realizovat samostatně, tedy jako soukromý podnikatel, tedy podle Zákona o živnostenském podnikání č. 455/1991 Sb. (dále jen živnostenský zákon). V seznamu živností uvedených v živnostenském zákoně jsem hledala takovou živnost, která je vhodná k provozování psychoterapie. Vzhledem k tomu, že přímo živnost „psychoterapie“ živnostenský zákon neuvádí, hledala jsem alespoň takovou živnost, kterou jsem považovala za psychoterapii podobnou či blízkou. Psychoterapii nejbližší se mi jevila vázaná živnost nazvaná „psychologické poradenství a diagnostika“. Tato živnost je vázaná na odbornou způsobilost, kterou živnostenský zákon stanoví jako vysokoškolské vzdělání v oboru psychologie. Je zřejmé, že pro živnost „psychologické poradenství a diagnostika“ jsem nebyla odborně způsobilá. Z toho důvodu je na tomto místě bezpředmětné zkoumat, zda živnost „psychologické poradenství a diagnostika“ opravňuje k výkonu psychoterapie ve smyslu živnostenského zákona. Postupně jsem tedy ustupovala z maximalistických představ a dále jsem hledala živnost, pod kterou bych se se svou psychoterapeutickou praxí mohla „schovat“. Připadalo mi, že v úvahu připadá volná živnost s názvem „poradenská a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků“, jejíž obsahové vymezení dle nařízení vlády č. 278/2008 Sb. mj. říká, že touto činností je míněna: „*poradenská činnost v*

oblasti společenských věd (sociologie, filosofie, historie, demografie, lingvistiky a podobně), v oblasti společenského vystupování, rozvoje osobnosti a udržování fyzické kondice, vizážistika, barvové poradenství, logopedie s výjimkou klinické logopedie a podobně.“ U živnosti volné není třeba dokládat odbornou způsobilost, tudíž jsem nepředpokládala žádné problémy při její registraci. Problémy oproti mému očekávání nastaly ve chvíli, kdy jsem s registrující referentkou na příslušném úřadu chtěla konzultovat, zda můj výběr živnosti pro psychoterapeutickou činnost je adekvátní. Říkala jsem si, že jsem možná tu správnou živnost pro psychoterapii přeci jen přehlédla a ze strany referentky jsem očekávala konstruktivní přístup a pomoc při hledání řešení mého problému. Jaké bylo mé překvapení, když jsem se ústy pracovnice živnostenského úřadu dozvěděla, že psychoterapii podle živnostenského zákona provozovat nelze a že pokud se chci vyhnout nepříjemnostem např. v podobě finančního postihu za neoprávněné podnikání, nesmím psychoterapii provozovat pod hlavičkou žádné živnosti. Vzhledem k tomu, že jsem sledovala svůj vyšší cíl v podobě zdárného ukončení psychoterapeutického výcviku, rozhodla jsem se uchýlit ke lži a slíbila jsem dotyčné úřednici, že v žádném případě nebudu poskytovat psychoterapii, ale poradenství související s rozvojem osobnosti a že chci pouze zaregistrovat volnou živnost „poradenská a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků“. Tímto jsem se zařadila do téže skupiny podnikatelů, ve které se mimo jiné nacházejí i realizátoři nejrůznějších esoterických praktik včetně alternativní psychoterapie.

V době, kdy se odehrála výše popsaná situace, jsem intenzivně zažívala především pocit frustrace, pramenící z obavy, že mé úsilí stát se psychoterapeutkou nebude přes veškerou mou snahu právně legitimizováno. A budu-li se i navzdory nepřízni právního prostředí nazývat psychoterapeutkou, bude to do jisté míry možné považovat za počin troufalého samozvance. Jako adekvátní pojmenování, které asi nejmýstižněji popisuje stav, který jsem prožívala, lze použít výraz „krize profesní identity“. Byla jsem zklamaná a rozzlobená, že dle stávajícího znění živnostenského zákona budu i po absolvování pětiletého magisterského studijního programu v oboru speciální pedagogika a čtyřletého komplexního psychoterapeutického výcviku tj. celkem po devíti letech odborné přípravy realizované v legitimních vzdělávacích programech, stále patřit do stejné kategorie jako věštkyně, numeroložky, kartářky a

další jiní příznivci okultismu, se kterými jsem v žádném případě nechtěla být nijak spojována či zaměňována. Byla jsem hrubě nespokojená s tím, že mi aktuální znění živnostenského zákona a jím definované živnostenské kategorie ani po absolvování psychoterapeutického výcviku a dosažení magisterského stupně vysokoškolského vzdělání neumožní formálně se distancovat od výše popsané skupiny živnostníků tím, že bych mohla provozovat svou činnost pod hlavičkou speciální živnosti pro obor psychoterapie, která by byla vázaná na odbornou způsobilost definovanou například obdobně jako je Zákonem č. 108/2006 Sb., definována odborná způsobilost manželských a rodinných poradců. Byla jsem rozčarovaná, že pokud chci provozovat psychoterapii mimo systémy zdravotnictví, sociálních služeb, školství či spravedlnosti, jsem ve stávajícím právním nastavení nucena uchýlovat se ke lžím či polopravdám v duchu hesla „Co zákon výslovně nezakazuje, je povoleno.“

Reflexe:

Jak je z předchozího textu jistě patrné, výše popsaný zážitek provázely z mé strany silné **emoce**, které

a) jednak akcentovaly a dále rozšířily mé dosavadní přesvědčení, že speciální pedagogika je vhodný studijní obor pro psychoterapeuty, následovně:

- Stále se domnívám, že pro psychoterapeuty je jako pregraduální vzdělání vhodný mimo jiné i studijní obor speciální pedagogika.
- Domnívám se, že v rámci živnostenského zákona by měla být definována vázaná živnost psychoterapie, která by legitimizovala výkon psychoterapie odborně způsobilými psychoterapeuty. Dále se domnívám, že odbornou způsobilostí psychoterapeuta by mělo být vysokoškolské vzdělání magisterského stupně v některém z humanitních a společenskovedních studijních oborů společně s absolvováním dlouhodobého psychoterapeutického výcviku akreditovaného ve zdravotnictví obdobně, jako je definována odborná způsobilost manželského a rodinného poradce Zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

b) byly jedním z významných činitelů, který mě ovlivnil při volbě tématu výzkumu, jež je předmětem této diplomové práce a s ním souvisejících výzkumných otázek.

2.2.3 Fáze třetí: Psychoterapie legální nelegální? ⁵⁹ - veřejná diskuze o psychoterapii

Ve třetí fázi popisu mé osobní zkušenosti se zaměřuji na mé první setkání s odbornou diskuzí, která probíhala a stále probíhá okolo aktuálních témat souvisejících s výkonem psychoterapie v ČR a na to, jak tato diskuze ovlivnila mé názory na danou problematiku. Tato odborná diskuze je zároveň předmětem mého výzkumu.

Popis osobní zkušenosti:

Tématu psychoterapie jsem se věnovala již ve své bakalářské práci pod názvem „Nejčastěji používané psychoterapeutické směry v ČR“. Toto téma jsem si vybrala proto, že jsem v té době sama byla frekventantkou psychoterapeutického výcviku a připadalo mi logické chopit se tématu, v jehož názvu se vyskytuje slovo psychoterapie. Domnívala jsem se, že pokud se o oblast psychoterapie zajímám i nad rámec vysokoškolského studia, nebude mi činit zásadní problém zadané téma kvalitně zpracovat.

Mým původním záměrem bylo podat v práci přehled o jednotlivých psychoterapeutických směrech, které jsou v ČR používány. Vzhledem k tomu, že toto téma jsem chápala jako natolik rozsáhlé, že by jistě mnohonásobně překročilo rozsah bakalářské práce, hledala jsem klíč, podle kterého bych mohla správně určit ty směry psychoterapie, kterými bych se ve své práci měla zabývat podrobněji a naopak určit ty směry, kterými se ve své práci zabývat nebudu. V souvislosti s tímto hledáním a snahou o smysluplné třídění, uspořádání a prezentaci nashromážděných informací se mi začala vynořovat další témata související s českou psychoterapeutickou praxí. Potýkala jsem se s takovým množstvím variant popisů, kterými je psychoterapeutická realita v ČR aktuálně konstruována, že pro mě bylo čím dál náročnější se v dané problematice orientovat. Cesta ke konečné podobě mé bakalářské práce byla díky tomu značně

⁵⁹ STIBŮREK, M., *Vanilla 2*, [online]. 2011 [cit.2014-03-19]. Dostupné z WWW: <<http://terapie.jecool.net/discussion/comment/37>>

klikatá a ve své práci jsem se nakonec zabývala nejen často používanými psychoterapeutickými směry, ale poukázala jsem i na aktuální kontext psychoterapeutické praxe v ČR, zejména právní prostředí, ve kterém je psychoterapie v ČR poskytována a poukázala jsem i na probíhající odbornou diskuzi na toto téma.

V rámci kapitoly 4., mé bakalářské práce, ve které jsem se zabývala aktuálními otázkami v psychoterapii, jsem mj. v bodě 4.1. jsem hledala možné odpovědi na otázky ohledně podobností a rozdílů mezi psychoterapií a poradenstvím.⁶⁰

Při této příležitosti jsem si poprvé všimla probíhající diskuze vypovídající o tom, jak je odbornou veřejností v ČR aktuálně utvářen diskurz psychoterapie.

„Zajímavou výzvu k diskuzi dala Markéta Rokytová, když pod názvem ‚Psychoterapie ve zdravotnictví. Jenom?‘ popsala situaci, ve které se po dvaceti letech psychoterapeutické praxe ve zdravotnictví coby klinický psycholog ocitla poté, co odešla do soukromé praxe a přestala psychoterapii vykonávat pod hlavičkou zdravotnického zařízení. Rokytová kriticky poukazuje na to, že pokud psychoterapii již nevykonává pod hlavičkou zdravotnického zařízení, nastává situace, kdy ‚Ten samý člověk, vykonávající tu samou práci, používající přitom ty samé vědomosti a zkušenosti, najednou nedělá psychoterapii, ale poradenství, přestává být klinickým psychologem.‘

⁶¹ *Dále Rokytová tamtéž uvádí: ‚Vždyť poradenství je jiný obor než psychoterapie. Vzdělávací instituty, které nabízejí výcvik psychoterapeutický i poradenský, tyto výcviky odlišují, poradenský obsahuje nesrovnatelně menší počet hodin samotného výcviku i následných supervizí. Jsou to prostě dvě odlišné kvalifikace.‘ Dle Rokytové kritériem pro poskytování psychoterapie ‚by měl být spíš nějaký certifikát o dosažené kvalifikaci než ‚místnost vysvěcená na ordinaci‘. Současný stav mi přijde opravdu naprosto absurdní a nesmyslný.‘ uvádí Rokytová.*

⁶⁰ VOJÁČKOVÁ, V. *Nejčastěji používané psychoterapeutické směry v ČR*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce MUDr. Pavla Hellerová, s.69.

⁶¹ ROKYTOVÁ, M., (2009) *Psychoterapie 1, Psychoterapie ve zdravotnictví. Jenom?*, ISSN 1802-3983, s.57-58

Je patrné, že názory na rozlišení psychoterapie od poradenství, na jejich obsahové vymezení a na rozlišení profese či odbornosti psychoterapeuta a poradce se různí. Je snad tedy podstatou rozličného používání pojmů psychoterapie či poradenství spíše jakási účelová společenská jazyková hra, nežli výpověď o tom, že rozdíly mezi psychoterapií a poradenstvím reálně existují? Používání terminologie není jednotné a obdobná či shodná činnost bývá různými odborníky v různých kontextech pojmenována rozličnými výrazy. Nesporné však je, že platné právní normy v České republice přiznávají status psychoterapeuta, resp. oprávnění vykonávat tzv. systematickou psychoterapii pouze speciálně vzdělaným lékařům či psychologům působícím v oblasti zdravotnictví. Někteří poradci i psychoterapeuti se vymezují proti zdravotnickému resp. medicínskému pojetí jejich činnosti. Naopak jiní psychoterapeuti jsou tvrdými zastánci ‚zdravotnické psychoterapie‘.

Svou nekompromisní obhajobu psychoterapie výhradně v podání klinických psychologů a psychiatrů představil Petr Moos v článku ‚Je psychoterapie samostatným a nezávislým oborem?‘, ve kterém polemizuje s názorem, že ‚psychoterapii pro sebe usurpuje klinická psychologie a psychiatrie‘. Moos tamtéž argumentuje tím, že u zrodu různých psychoterapeutických směrů stáli vždy psychiatři či kliničtí psychologové. Z tohoto důvodu Moos vnímá situaci zcela opačně a nerozumí ‚těm kolegům, kteří hovoří o nějakém ‚usurpování‘ psychoterapie ze strany klinických psychologů a psychiatrů‘. Obor psychoterapie Moos vnímá jako ‚samostatný obor, který je ovšem zřetelně vázán na klinickou praxi, léčbu, zdravotnictví a určitý jednoznačný typ pregraduálního vzdělání.‘ Po zaníceném uvažování o smyslu takto náročného vzdělání, ‚pokud by na trh psychoterapie byla každou chvílí vyvržena hromada vycvičených opiček, inženýrů, sociálních pracovníků, zdravotních sester, koučů, šamanů, indiánů, učitelů, fyzioterapeutů, gynekologů, zubařů, numerologů a narcistních histrionů‘, dochází Moos k závěru, že ‚psychoterapie není nezávislou profesí, kterou pro sebe usurpují kliničtí psychologové a psychiatři. Naopak, psychoterapie je závislou profesí, kterou kolegům psychologům a psychiatrům – zakladatelům – usurpuje kdejaký jiný byznysmen.‘⁶²

⁶² MOOS, P., (2010) Psychoterapie 3-4, *Je psychoterapie samostatným a nezávislým oborem?*, ISSN 1802-3983, s.221-223

Jako určitou protiváhu tohoto názoru lze uvést např. názor Ivana Úlehly, kdy v článku pod názvem „Jakou psychoterapii bych chtěl mít“ mj. uvádí, že „Psychoterapii vykonávají psychoterapeuti. Považuji za nesmysl říkat, že ji vykonávají psychologové, lékaři, pedagogové či jiné odbornosti, protože absolvent studia psychoterapie není smysluplně označitelný jinak, než jako psychoterapeut. Člověk pochopitelně může být nositelem různých odborností, takže vedle psychoterapeuta, může být i psychologem, psychiatrem, pedagogem, poradcem apod. Pokud snad rezortní tabulky říkají něco jiného, mýlí se.“⁶³ „⁶⁴

Musím konstatovat, že mne samotnou by bez osobních zkušeností, které jsem popsala v předchozích fázích, nejspíše velmi překvapila různorodost ba neslučitelnost názorů odborníků na psychoterapii, dokumentovaná na výše citovaných příkladech. Pravděpodobně by mě zaskočil i emocionálně zabarvený způsob argumentace Petra Moose. Neboť bez předchozích osobních zkušeností, by mě vůbec bývalo nenapadlo uvažovat o tom, že neexistuje univerzálně použitelná psychoterapie napříč resorty a že je-li v jednom resortu psychoterapeutická kvalifikace vyhovující, nemusí být totožná kvalifikace dostačující v jiném resortu. Původně jsem nevnímala zásadní rozdíly ani v pojmech psychoterapie a poradenství, ani rozdíly v pojmech psychoterapie a sociálně terapeutické činnosti. Tyto pojmy jsem chápala spíše jako synonyma a bylo mimo moje uvažování, že např. v terapeutických komunitách a manželských poradnách možná neprobíhá psychoterapie, ale nějaká jiná činnost, kterou zřejmě nevykonávají psychoterapeuti, ale nějací jiní odborníci. Domnívala jsem se, že např. ustanovení zákona o sociálních službách a jeho požadavky na odbornou způsobilost manželského a rodinného poradce jsou zobecnitelné. Chápala jsem to tak, že je-li někdo kompetentní k výkonu psychoterapie podle zákona o sociálních službách, znamená to, že jeho odborná způsobilost resp. dovednost prakticky vykonávat psychoterapii je přenositelná i do ostatních aplikačních oblastí psychoterapie. Sice jsem si všimla toho, že pro oblast

⁶³ ÚLEHLA, I., *Jakou psychoterapii bych chtěl mít* [online]. 2000,2011 [cit.2012-03-05]. Dostupné z WWW: < <http://g-i.cz/cz/clanky> >

⁶⁴ VOJÁČKOVÁ, V. *Nejčastěji používané psychoterapeutické směry v ČR*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce MUDr. Pavla Hellerová, s73-74.

zdravotnictví jsou dány další specifické podmínky k výkonu tzv. systematické psychoterapie, ale měla jsem zato, že tyto podmínky jsou stanoveny v souvislosti se specifickými podmínkami resortu zdravotnictví, dané zejména způsobem a systémem jeho financování (z veřejných zdrojů prostřednictvím veřejného zdravotního pojištění), nikoliv za účelem nastavení obecné definice psychoterapie potažmo obecné definice profese psychoterapeut.

Pokud bych vůbec měla psychoterapii nějak členit, pak by mi připadalo smysluplné rozlišovat psychoterapii např. podle psychoterapeutických směrů a nikoliv podle oblastí, ve kterých je praktikována. V době, kdy jsem zjišťovala jakou odbornou přípravu musím absolvovat, abych o sobě mohla říkat, že jsem psychoterapeut, mě vůbec nenapadlo vnímat psychoterapii jako obsahově a hodnotově odlišnou činnost z hlediska oblastí její aplikace. Nenapadlo mě ani to, že by určujícím měřítkem různorodosti psychoterapie mohlo být resortní hledisko např. na úkor odlišnosti dané různorodými psychoterapeutickými směry. Nenapadlo mě, že by tedy např. KBT psychoterapeut pracující s klienty v terapeutické komunitě v rámci sociálních služeb měl být o něco méně psychoterapeutem nebo alespoň o něco méně hodnotným psychoterapeutem nežli např. psychoanalytický psychoterapeut pracující ve zdravotnictví a mám zato, že odlišnosti zjistitelné ve způsobu a kvalitě psychoterapeutické práce takových terapeutů budou spíše nežli na různosti resortů záviset např. na různorodosti psychoterapeutických směrů, osobnostních charakteristikách a dovednostech jednotlivých terapeutů a jistě i mnoha dalších proměnných, jako jsou třeba klienti resp. pacienti. Vždyť žádné psychoterapeutické sezení nemůže být nikdy zcela shodné s jiným psychoterapeutickým sezením, i kdyby obě probíhala ve stejné instituci a byla vedena jedním a tím samým psychoterapeutem. Specifické nastavení kvalifikačních parametrů pro výkon psychoterapie ve zdravotnictví jsem chápala jako další podmínky vymezené nad rámec podmínek obvyklých a zcela postačujících v ostatních resortech, které je potřeba splnit, chce-li jedinec působit jako psychoterapeut v resortu zdravotnictví. Dle mého názoru to, že psychoterapeuti vykonávající svou praxi v oblasti zdravotnictví musejí projít delší odbornou přípravou nežli ostatní psychoterapeuti, zároveň neznamená, že psychoterapie a psychoterapeuti mimo resort zdravotnictví fakticky neexistují.

Reflexe:

- Věřím tomu, že pro úroveň praktických dovedností jednoho a téhož terapeuta - míněno jeho dovednost „dělat psychoterapii“ - není určující, zda tento psychoterapeut právě působí pod pláštíkem toho kterého konkrétního resortu a tato jeho psychoterapeutická dovednost se nezmění jen díky změně resortu, ve které je daným psychoterapeutem realizována a jako taková je tedy univerzálně platná a použitelná v jakékoliv aplikační oblasti psychoterapie.
- Obdobně jako chléb má základní charakteristiky, typické vlastnosti, podle kterých vždy poznáme, že se jedná o chléb a nikoliv třeba o vodu, má jistě své typické vlastnosti i psychoterapie. Domnívám se, že obdobně jako chléb bez ohledu na jeho druh vždy nazýváme chlebem, a to ať už je zabalený či nezabalený, v celku či nakrájený a bez ohledu na to, kdo jej upekl a zda jej zakoupíme v pekárně, v supermarketu nebo třeba v restauraci, je psychoterapie vždy psychoterapií bez ohledu na to, podle jaké „receptury“, v jakém „balení“ a v jaké „provozovně“ je poskytována a jako taková by měla být i pojmenovávána, tedy psychoterapií.
- Jsem ochotna věřit tomu, že absolvování vysokoškolského studia v oboru, který je blízký oboru psychoterapie, může být pro adepty psychoterapeutické profese užitečné, nicméně jsem přesvědčena, že pro získání psychoterapeutických dovedností je primární absolvovat psychoterapeutický výcvik.

3 VÝZKUMNÁ ZPRÁVA

3.1 Výzkumný cíl a otázka

Popis výzkumného problému:

Podmínky psychoterapeutické praxe nejsou v České republice obecně závazně a vymahatelně upraveny. Neexistuje zákon o psychoterapii, který by nastavil alespoň minimální standardy společné všem aplikačním oblastem psychoterapie. Žádným zákonem není obecně definována profese psychoterapeuta. Podmínky psychoterapeutické praxe jsou právními normami nastaveny pouze v resortu zdravotnictví. Existuje rozpor mezi teorií a praxí, a to ve smyslu zásadního rozdílu mezi aktuálně platnými právními normami a skutečnou psychoterapeutickou praxí, která je v jakémsi právním vakuu prakticky vykonávána i mimo resort zdravotnictví. Je zpochybňována psychoterapeutická identita psychoterapeutů působících mimo resort zdravotnictví. Je zpochybňována psychoterapeutická identita psychoterapeutů, jejichž pregraduální vzdělání neodpovídá studijním oborům akceptovaným pro výkon psychoterapie ve zdravotnictví. Je zpochybňována existence psychoterapie mimo zdravotnictví. Část odborné psychoterapeutické veřejnosti je s popsanou situací nespokojená.

Zdroj výzkumného problému:

Autorka výzkumu přísluší k té části odborné psychoterapeutické veřejnosti, která je s aktuálním stavem v oblasti psychoterapie, popsaným výše jako výzkumný problém, nespokojená. Autorka výzkumu je zároveň součástí té části odborné psychoterapeutické veřejnosti, jejíž profesní identita je zpochybňována. Autorka výzkumu je sice absolventkou psychoterapeutického výcviku akreditovaného pro oblast zdravotnictví, ale její pregraduální vzdělání v oboru speciální pedagogika neodpovídá požadavkům stanoveným pro oblast zdravotnictví. Autorka výzkumu je tedy sama součástí formulovaného výzkumného problému a zdrojem výzkumného problému je tedy osobní angažovanost autorky výzkumu.

Cíl výzkumu:

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jaký názor má česká odborná veřejnost na uplatnění speciálních pedagogů v profesi psychoterapeut.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je postoj české psychoterapeutické odborné veřejnosti k uplatnění speciálních pedagogů v psychoterapeutické praxi?

Dílčí cíl výzkumu:

Zjistit, jak je českou odbornou psychoterapeutickou veřejností sociálně konstruována profese psychoterapeut.

Dílčí výzkumná otázka:

Jak je českou odbornou psychoterapeutickou veřejností sociálně konstruována profese psychoterapeut?

3.2 Výzkumný vzorek

Základní soubor:

Vzhledem k tomu, že **cílem této diskursivní analýzy je zjistit jaký je postoj české psychoterapeutické odborné veřejnosti k uplatnění speciálních pedagogů v psychoterapeutické praxi**, byly za zdroj základního souboru textových dokumentů zvoleny dále uvedené informační zdroje.

- ČESKÁ PSYCHOTERAPEUTICKÁ SPOLEČNOST ČLS JEP, [online]. Dostupné z WWW < <http://www.psychoterapeuti.cz>>;
- INICIATIVA PRO SAMOSTATNOU ČESKOU PSYCHOTERAPII, [online]. Dostupné z WWW < <http://www.iscp.cz>>.

Tyto informační zdroje mohou být vnímány jako jakési platformy, kde se soustřeďují různé aktuální názory na téma výkonu psychoterapie v České republice. Autorka výzkumu předpokládala, že na webových stránkách České psychoterapeutické

společnosti ČLS JEP (dále jen ČPS), jakožto již tradiční „oficiální“ vrcholové organizace českých psychoterapeutů, která zároveň schvaluje komplexní vzdělávací programy v psychoterapii pro zdravotnictví, se nacházejí dokumenty, které promlouvají v souladu s posláním a cíly ČPS. Zároveň autorka výzkumu předpokládala, že v dokumentech zveřejněných na webových stránkách hnutí působícím v době svého vzniku pod názvem Iniciativa pro samostatnou českou psychoterapii (dále jen ISCP), prezentují své postoje ti psychoterapeuti, jejichž zájmy nejsou v souladu se zájmy ČPS. Tyto dvě platformy lze nahlížet jako reprezentanty různých mocenských zájmů v oboru psychoterapie a autorka výzkumu tedy očekávala, že jako informační zdroje vyhoví nastaveným cílům diskursivní analýzy.

Základní soubor výzkumu tvoří všechny takové textové dokumenty z uvedených informačních zdrojů, které obsahově souvisí s popsányými cíly diskursivní analýzy.

Výzkumný vzorek:

Výzkumný vzorek je sestaven záměrným výběrem a vstupní kritéria výběru textového dokumentu do výzkumného vzorku jsou následující:

- jedná se o text ze základního souboru
a zároveň
- text vznikl nejdříve 1.1.2012 a nejpozději 31.12.2013
nebo
- text byl zveřejněn nejdříve 1.1.2012 a nejpozději 31.12.2013
nebo
- text nebyl datován, ale z jeho obsahu lze usuzovat, že vznikl nebo byl zveřejněn nejdříve 1.1.2012 a nejpozději 31.12.2013.

Období od 1.1.2012 do 31.12.2013 bylo jako vstupní kritérium pro zařazení textu do výzkumného vzorku zvoleno s ohledem na významné události, které souvisejí

s výzkumným problémem a o kterých je autorce výzkumu známo, že se v předmětném období staly.

Přehled významných událostí z hlediska probíhající veřejné odborné diskuze o diskurzu české psychoterapie:

- **3.1.2012** – schůze výboru ČPS, jedním z bodů schůze bylo stanovení pracovního dne ČPS na téma mapování podmínek poskytování psychoterapie;
- **duben 2012** – zveřejněna zpráva pracovní skupiny ČPS pro schvalování komplexních vzdělávacích programů pro zdravotnictví – změna podmínek pro schvalování komplexních vzdělávacích programů; souvislost s blížícím se koncem platnosti akreditací stávajících vzdělávacích programů k 31.12.2012;
- **29.5.2012** – předseda ČPS vydává stanovisko „Mantinely poskytování psychoterapie“;
- **30.8.2012** – vznik webu ISCP;
- **19.10.2012** – setkání Psychoterapie legální nelegální?, svoláno výborem ČPS;
- **k 31.12.2012** – skončily akreditace všech komplexních vzdělávacích programů pro oblast zdravotnictví udělené ČPS tzv.. komplexní dlouhodobé psychoterapeutické výcviky;
- **od 1.1.2013** – lze realizovat nově schválené komplexní vzdělávací programy pro zdravotnictví ;
- **22.4.2013** – na webu ISCP zveřejněn návrh pro diskusi o věcném záměru zákona o psychoterapii;

- **26.4.2013** – konána Konference o budoucnosti české psychoterapie, svolána Inicativou pro samostatnou českou psychoterapii a Pracovní skupinou pro psychoterapii;
- **do 31.12.2013** – dle závěrů Konference konané 26.4.2013 založit samostatnou psychoterapeutickou společnost.

3.3 Výzkumná metodika a popis realizace výzkumu

Gavora⁶⁵ rozlišuje tři typy výzkumných problémů, které lze ve stručnosti charakterizovat takto:

1. Výzkumné problémy **deskriptivní**, které hledají odpovědi na otázku **Jaké to je?**
2. Výzkumné problémy **relační**, které hledají odpovědi na otázku **V jakém to je vztahu?**
3. Výzkumné problémy **kauzální**, které hledají odpovědi na otázku **Jakou to má příčinu?**

Výzkumný problém, byl formulován do otázky: **Jaký je postoj české psychoterapeutické odborné veřejnosti k uplatnění speciálních pedagogů v psychoterapeutické praxi?** Jedná se o typ deskriptivního výzkumného problému. Odpověď na výzkumný problém by měla mít charakter deskripce neboli popisu, v tomto případě se tedy jedná o tzv. deskriptivní výzkum. „*Deskriptivní výzkum je zaměřen na detailní a exaktní popis určitého fenoménu bez zjišťování příčin zjištěných poznatků.*“⁶⁶

Výše uvedené charakteristice deskriptivního výzkumu odpovídá diskurzivní analýza, kterou jsem zvolila jako výzkumnou metodu odpovídající charakteru výzkumného problému, který je v rámci této práce řešen. Diskurzivní analýza patří k výzkumným metodám kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum má bez ohledu

⁶⁵ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšířené vydání. Brno: Paido, 2010, 252 s. ISBN 978-80-7315-185-0. s.56-58

⁶⁶ ABZ: *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2014-01-17]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>

na to, která z jeho metod je konkrétně použita, ustálené postupy, které na sebe navazují v tomto pořadí:

1. formulace výzkumného problému
2. vlastní výzkum
3. formulace hypotézy

Jak je z výše uvedeného patrné, účelem kvalitativního výzkum není potvrzení či vyvrácení předem formulované hypotézy. Z kvalitativního výzkumu se, na rozdíl od výzkumu kvantitativního, hypotézy vynořují, jsou výsledkem výzkumu. Tomu odpovídá i pořadí jednotlivých fází výzkumu.

Podle fenomenologické teorie je kvalitativní výzkum postaven na následujících základních předpokladech, které jej charakterizují.⁶⁷

- **Výzkumná činnost je činnost závislá, hodnotově spojená s kontextem, ve kterém probíhá.** Výzkum je ovlivňován kontextem tj. společenským prostředím, ve kterém je realizován. Kontext výzkumu tvoří a výzkum tedy závisí na zadavateli výzkumu; účelu, ke kterému má výzkum sloužit; autorovi výzkumu; společenských normách atd.
- **Realita je konstruovaná, mnohotvárná a holistická.**
- **Subjekt a objekt poznávání jsou vždy v interakci.** Výzkumník coby poznávající subjekt a objekt jeho zkoumání na sebe vzájemně působí, poznávací proces je tedy interaktivní.
- **Všechny jevy se vzájemně ovlivňují.** Nelze oddělit příčiny od důsledků a naopak.
- **Zevšeobecňovat můžeme jen tehdy, je-li podobný kontext.**

Všechny tyto výše uvedené charakteristiky kvalitativního výzkumu je tedy při jeho realizaci potřeba brát v úvahu a neopomínat kontext výzkumu. Zkoumané jevy je z kontextuálního hlediska třeba zasadit do historického a institucionálního rámce, neméně důležitá je z tohoto hlediska i osoba výzkumníka, jeho osobní předpoklady a

⁶⁷ MIOVSKÝ, M. In: MIKULÁŠKOVÁ, G., *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivní analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, ISBN 978-80-555-0000-0, s.34.

názory vztahující se k dané problematice. Je jistě ve prospěch výzkumu, jestliže si výzkumník svůj osobní postoj ke zkoumané problematice uvědomuje a v průběhu výzkumu s ním reflektovaně zachází. Může tak např. alespoň částečně eliminovat či oddálit svá případná nežádoucí „předporozumění“. Podrobnému popisu kontextu výzkumu realizovaného v rámci této práce je věnována 2. kapitola.

„*Diskurzivní analýza znamená mnoho věcí pro mnoho lidí.*“⁶⁸ Tento citát je v souladu s jednou ze základních charakteristik konstruktivistického přístupu, jež byla popsána v teoretické části této práce a můžeme mu rozumět třeba tak, že pojetí diskurzivní analýzy bude minimálně tolik, kolik lidí se jí bude zabývat, bude se snažit ji poznat a prakticky uchopit .

Autorka výzkumu vychází z definice diskurzu dle Mikuláškové⁶⁹ a dle autorky výzkumu diskurz představuje souhrn všech forem jazykových projevů, kterými je popisován určitý jev. Velmi jednoduše řečeno, **diskurz je to, jak se o něčem hovoří. Způsob jazykových projevů, tedy to, jak o něčem hovoříme** (jaké konkrétní výrazy volíme, jaký jazyk užíváme, zda formální či neformální apod.) **je nositelem významu.**

Diskurzivní analýza tedy dle autorky výzkumu zkoumá diskurz, tedy pouze to, jak se o určitém jevu hovoří a jaké významy tyto jazykové projevy vytvářejí. V případě zde popisovaného výzkumu je diskurz tvořen souborem promluv ve formě psaných jazykových projevů čili textů zařazených do výzkumného vzorku.

Při provádění analýzy textů se autorka výzkumu snažila nebrat v úvahu autory jednotlivých příspěvků a jejich postavení, pokud jí tyto skutečnosti byly známy, ale zaměřit svou pozornost pouze na text jako takový a na to, jaké významové kategorie se

⁶⁸ IÑIGUEZ, Lupicinio. El análisis del discurso en las ciencias sociales: variedades, tradiciones y práctica: Capítulo III. *The Basic Ideas of Discourse Analysis: Seminar 10*. Universitat Oberta De Catalunya, Barcelona, 2003, s. 41. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://investigacionsocial.sociales.uba.ar>

⁶⁹ MIKULÁŠKOVÁ, G., *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivní analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, ISBN 978-80-555-0000-0, s.53.

z něj vynořují. Zkoumání diskurzu z hlediska moci by bylo dle názoru autorky předmětem kritické diskurzivní analýzy a nikoliv analýzy diskurzu.

Ačkoliv bylo řečeno, že „*Diskurzivní analýza znamená mnoho věcí pro mnoho lidí.*“⁷⁰ existují alespoň základní principy a návody, ze kterých je možno při realizaci výzkumu prostřednictvím diskurzivní analýzy vycházet.

Základním výzkumným nástrojem diskurzivní analýzy je tzv. kódování. Při samotné analýze textu se lze např. orientovat podle metodiky, kterou sice Blatný⁷¹ uvádí v souvislosti s modelem narativní analýzy, ale dává praktický návod, jak při kódování postupovat. Blatný mj. uvádí následující možný postup, jak definovat významové kategorie obsahu. „...*lze k textu přistupovat bezpředpokladově, opakovaně jej číst tak dlouho, dokud se smysluplné kategorie nevynoří. ... jde o cirkulární proceduru, která zahrnuje pozorné čtení, vymezení kategorií, uspořádání subtextů do kategorií, generování myšlenek pro doplňkové kategorie nebo zjemňování dosavadních kategorií.*“⁷²

Analýzu textů autorka realizovala za pomoci kódování, při kterém postupovala následujícím způsobem: Texty zahrnuté do výzkumného vzorku opakovaně podrobně četla. Z textu vynořující se významové kategorie autorka výzkumu průběžně pojmenovávala, postupně třídila a dále seskupovala do významově nadřazených, obecnějších kategorií. Tímto postupem dospěla až ke kategoriím velmi obecným, kdy nakonec takto identifikovala dvě hlavní významové kategorie tvořící diskurz:

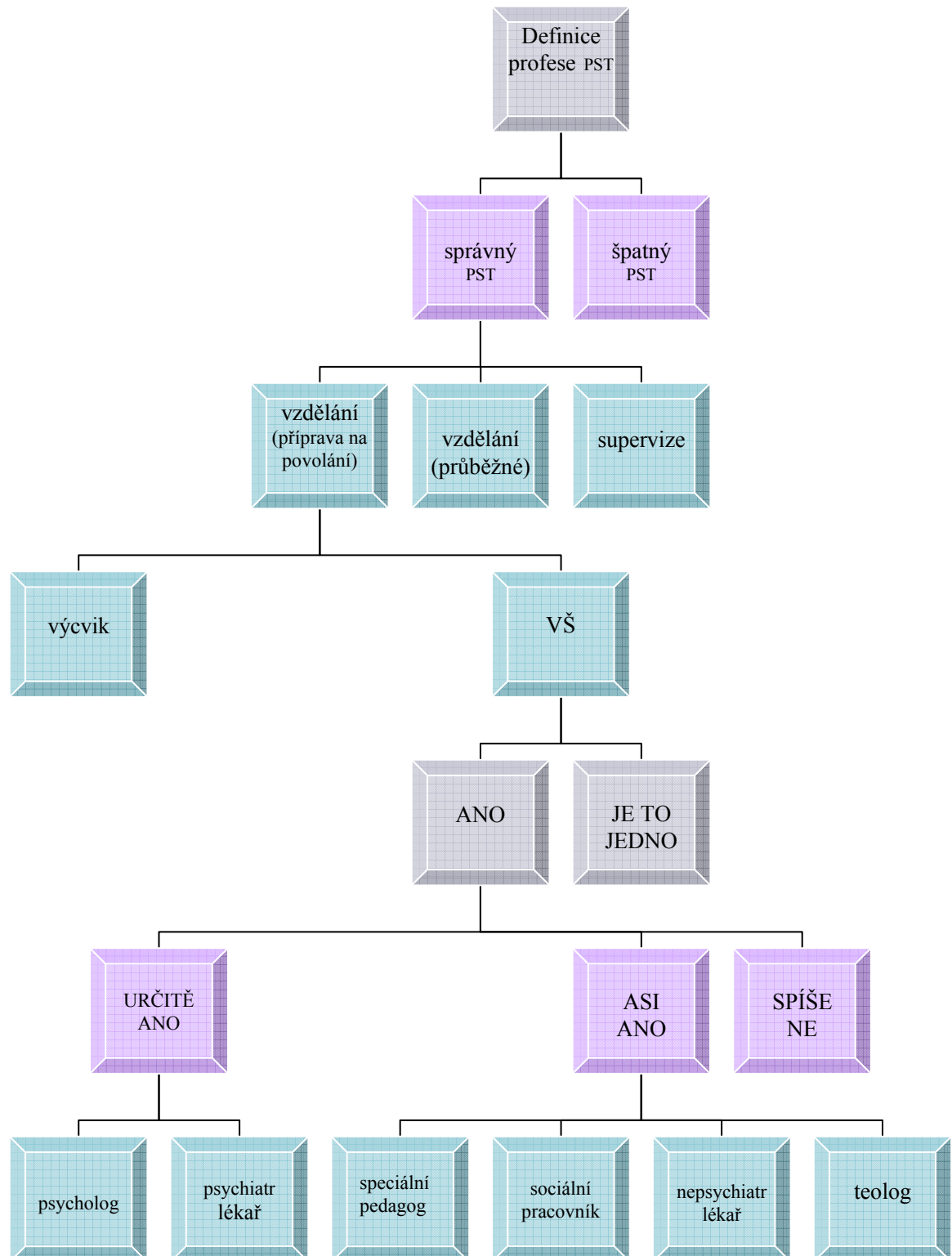
1. Podmínky pro výkon psychoterapie;
2. Definice profese psychoterapeut.

⁷⁰ IÑIGUEZ, Lupicinio. El análisis del discurso en las ciencias sociales: variedades, tradiciones y práctica: Capítulo III. *The Basic Ideas of Discourse Analysis: Seminar 10*. Universitat Oberta De Catalunya, Barcelona, 2003, s. 41. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://investigacionsocial.sociales.uba.ar>

⁷¹ BLATNÝ, Marek. *Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 138 p. ISBN 80-200-1450-0.s101

⁷² BLATNÝ, Marek. *Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 138 p. ISBN 80-200-1450-0.s101

Graf 1: Ukázka struktury kategorie „Definice profese psychoterapeut“

Níže jsou zařazeny ukázky některých textů patřících do výzkumného vzorku, v nichž se vyskytují termíny speciální pedagog či speciální pedagogika, případně pouze pedagogika. Uvedené ukázky autorka výzkumu zařadila do hlavní kategorie č. 2, kterou nazvala „Definice profese psychoterapeut“. Ve všech následujících textech se vyskytuje termín speciální pedagog. Pro tento termín byla vytvořena samostatná významová kategorie se shodným názvem „speciální pedagog“ a začlenění této kategorie do významové struktury jedné z hlavních kategorie „Definice profese psychoterapeut“ je graficky znázorněno na předchozí straně.

- „...magisterský titul ve studijním oboru některé z pomáhajících profesí: medicína, psychologie, speciální pedagogika, sociální práce, teologie a obdobné...“
- „... Shledávám jako potřebné specifikovat „obdobné“ profese a rozšířit „speciální pedagogiku“ na pedagogiku obecně...“
- „...Navrhuji nerozšiřovat na „speciální pedagogiku, medicínu, sociální práci apod.“ Zanechat pouze obory psychologie a psychoterapie. ...“
- „...a nyní už nemůžou dohnat studium ideální pro výkon psychoterapie podle návrhu „medicína, psychologie, speciální pedagogika, sociální práce...“
- ... Např. dle kritérií EAP by se univerzitní vzdělání relevantní pro psychoterapii mělo vztahovat na pedagogy obecně – čili nejen obor speciální pedagogika...“

Jako další příklad, jakým ještě autorka při realizaci výzkumu co do hledání významů s texty pracovala a jaké významy v nich našla, jsou zde nyní použity úryvky ze dvou textů, které byly zařazeny do výzkumného vzorku.

Autorka výzkumu o sobě i v následujícím textu záměrně píše ve 3. osobě jednotného čísla, případně používá 1. osobu množného čísla a podmiňovací způsob. Tento způsob vyjadřování autorce během analýzy textů posloužil jako nástroj, jak se dostat „nad text“, do nezaujaté pozice. Autorka výzkumu si je vědoma toho, že u výzkumných zpráv o kvalitativním výzkumu bývá obvyklé, píše-li o sobě výzkumníci

v 1. osobě jednotného čísla. Tento způsob psaní však autorce výzkumu připadal vzhledem k její vysoké osobní angažovanosti na tématu výzkumu neúčinný. Autorka výzkumu vychází z předpokladu, že přemýšlíme v jazyce, že způsob našeho vyjadřování ovlivňuje naše myšlení. Psala-li by autorka v 1. osobě jednotného čísla, hůře by nacházela neutrální postoj k analyzovaným textům.

Obě následující ukázky spadají do výzkumného vzorku. Jedná se tedy o úryvky z diskuze, která probíhá okolo české psychoterapie a autory obou těchto úryvků jsou odborníci v oblasti psychoterapie:

Ukázka č. 1.

Takto jsou v prvním textu popisováni psychoterapeuti působící mimo zdravotnictví:

- *...ti, co provozují psychoterapii nelegálně,*
- *...ti, kdo provozují psychoterapii neprofesionálně,*
- *...je těžké je – zejména pro pacienta – odlišit od šamanů a podvodníků či psychoterapeutů vzniklých sebepohlášením.*

Co nás napadá při čtení těchto charakteristik? Jací tedy jsou psychoterapeuti působící mimo zdravotnictví? Která slova v předmětném textu nás zaujmou? Mohou to být třeba tato: nelegálně, neprofesionálně, šaman a podvodník. Pokud si z předkládaného textu vybereme tato slova, můžeme se domnívat, že psychoterapeuti mimo zdravotnictví ve skutečnosti nejsou psychoterapeuti, že to, že jsou psychoterapeuti, o sobě pouze prohlašují a proto jsou to podvodníci. Je jasné, že podvádění je nelegální činnost. Můžeme se domnívat, že psychoterapeut působící mimo zdravotnictví není profesionál, to znamená, že není odborník, psychoterapii nerozumí, neumí ji, není vzdělaný.

Ukázka číslo 2.

A jaký význam budeme asi dávat druhému textu, jehož ukázka následuje?

- *...V roce 2000 byl ve Velké Británii doživotně odsouzený Dr. Harold Shipman, největší masový vrah v novodobé historii za prokázaných 15 vražd. Tento tichý,*

nenápadný a pacienty zbožňovaný praktický lékař odhadem zabil přes 250 pacientů....

- *...na všechny v Británii působící lékaře uvalen nákladný, komplikovaný a byrokraticky nesnesitelný systém každoročních appraisals, který stojí hodně peněz, času a zcela selhává ve své funkci, totiž zabránit tomu, aby pacienti léčili nekompetentní nebo predátorští lékaři...*
- *Dr. Shipman byl kromobyčejně vzdělaný, vážený a pacienty oblíbený lékař ... a se vši ironií by téměř jistě současnou procedurou (filtrem kompetence) prošel.*

Co s námi tento text dělá? Historika, ať už věrohodná či ne, nás může vystrašit. Může se nám zároveň ulevit, že jsme nebyli pacienti doktora Shipmana právě my. Můžeme se cítit relativně bezpečně, protože Velká Británie je od České republiky přeci jen daleko. Můžeme být znepokojeni, napadne-li nás, že možná i někde v České republice působí takový nějaký doktor Shipman. A může nás vyděsit představa, že vlastně každou návštěvou u lékaře riskujeme svůj život, protože nikdy nevíme, kdy na nějakého doktora Shipmana narazíme. Takového doktora Shipmana nemůžeme poznat. V rozpoznávání Shipmanů selhává i drahý a složitý systém. Můžeme se ještě vůbec cítit bezpečně, když na nás pod bílým pláštěm predátorsky číhají masoví vrazi? Kdo nám pomůže, když kontrolní mechanismy jsou na takové Shipmany krátké?

Například takové významy bychom mohli jednotlivým zkoumaným textům přisuzovat, tohle všechno by pro nás, kromě další řady alternativ, mohly znamenat.

Zaměříme-li nyní pozornost na oba uvedené texty zároveň, můžeme si klást otázky:

- **Co mají tyto texty společného?**
- **Jaký je mezi texty rozdíl?**

Zřejmě nepochybíme, když budeme tvrdit, že oba dva texty se nějakým způsobem dotýkají resortu zdravotnictví. Oba texty poukazují na nějaké nežádoucí jevy. Ale každý z textů poukazuje na nešvary z jiné kategorie. Ačkoliv oba texty používají jako odrazový můstek oblast zdravotnictví, můžeme si představit, jakoby každý z textů

ze stejného odrazového můstku skočil jiným směrem. Jeden do světa, ve kterém je vše mimo rámeček zdravotnictví špatné a druhý do světa, ve kterém to ve zdravotnictví může být hodně nebezpečné. Z obou textů je patrné nějaké vymezování se vůči resortu zdravotnictví, a to jak v pozitivním, tak v negativním slova smyslu. Druhý text působí dramatičtěji než první. Dosahuje toho za pomoci strhujícího příběhu. Proč ale autor zvolil právě tento příběh? A jakou funkci má příběh plnit? Funkci příběhu můžeme v tomto případě spatřovat např. v tom, že příběh posloužil do jisté míry jako zástěrka. Text prostřednictvím příběhu na resort zdravotnictví neútočí přímo, nikomu konkrétnímu nic konkrétního nevytýká. Do značné míry je ponecháno na čtenáři, jak textu bude rozumět. Zdá se, jakoby nejdůležitější funkce druhého textu byla „uvrhnout na zdravotnictví stín pochybnosti“. Na druhou stranu první text, který je ve svém jazykovém projevu poněkud méně dramatický, útočí otevřeněji a konkrétněji. Útok je veden proti skupině psychologů, která je vymezena negativně. Do této skupiny můžeme zařadit všechny takové terapeuty, kteří jsou mimo zdravotnictví.

Texty nejsou psané odborným jazykem. Naopak, oba texty používají takové výrazové prostředky, které působí především na emoce čtenáře. Díky tomu oba texty čtenáře zaujmou, strhnou na sebe čtenářovu pozornost. Mohou vzbudit dojem, že jev, který popisují, opravdu stojí za pozornost, že situace je naléhavá. K takto napsanému textu nemůžeme zůstat lhostejní.

Protože oba texty byly zařazeny do výzkumného vzorku, mají společný i historický a institucionální kontext, ve kterém vznikaly. Kontext je popsán v předchozí části této práce a na zde se již k jeho podrobnému popisu nebudeme vracet. Nicméně je potřeba si uvědomit, že oba texty byly napsány v rámci diskuze o budoucnosti české psychoterapie odborníky v oboru psychoterapie, tedy osobami v dané problematice angažovanými. Oběma textům můžeme rozumět tak, že reprezentují pisatele z opačných pólů názorového spektra. Oba texty na sebe strhly velkou pozornost a oba příspěvky měly své zastánce i odpůrce. Diskuze, která okolo těchto příspěvků probíhala byla hodně emotivní a málo věcná. Toho si všimli i sami diskutující, nicméně konstruktivních příspěvků v podobě konkrétních návrhů, jak aktuální situaci v české psychoterapii řešit, mnoho nezaznělo. Pokud se přeci jen objevil nějaký věcný

příspěvek, např. v podobě návrhu znění nového zákona o české psychoterapii, mnoho diskutujících takový příspěvek nezaujal a diskuze nebyla plodná, ačkoliv diskutující po novém zákonu o psychoterapii volali. Odpověď na otázku, co tyto předmětné texty způsobují a jak to dělají tedy můžeme spatřovat převážně právě v tom, že oba texty, z nichž zde byly předloženy pouhé úryvky, jednoznačně rozproudily diskuzi. Dosáhly toho zřejmě tak, že oslovily emoce a nikoliv rozum čtenářů těchto příspěvků. Možná i proto se nelze divit, že diskutující, kteří na tyto příspěvky reagovali, reagovali převážně emocionálně a méně věcně.

Diskuze byly vedeny pod různými názvy, které jim přiřadili první diskutující. Byly to např. tyto:

- Co přineslo setkání Psychoterapie legální nelegální?
- Psychoterapeut nebo poradce?
- Definice profese psychoterapie,
- Podmínky pro zapsání do seznamu psychoterapeutů,
- Legální – nelegální, legitimní – nelegitimní.

3.4 Výsledky výzkumu

V textových dokumentech, které byly zařazeny do výzkumného vzorku byly v konečné fázi analýzy identifikovány následující **dvě hlavní kategorie**, související s výzkumným problémem, resp. s hledáním odpovědi na otázku: Jaký je postoj české psychoterapeutické odborné veřejnosti k uplatnění speciálních pedagogů v psychoterapeutické praxi?

3. **Podmínky pro výkon psychoterapie;**
4. **Definice profese psychoterapeut.**

K jednotlivým hlavním kategoriím dále autorka výzkumu uvádí jejich základní charakteristiky, které vyplynuly ze zkoumaných textů. Je zřejmé, že tyto charakteristiky

spolu někdy nekorespondují. To proto, že odrážejí neshodu a různorodost názorů, které byly ve zkoumaných textech obsaženy. Aby byl postižen diskurz těchto hlavních kategorií v celé jeho šíři, tj. to, jak se o dané kategorii hovoří a žádný hlas přitom nezapadl, jsou uvedeny veškeré charakteristiky hlavních kategorií diskurzu, které autorka výzkumu považuje za stěžejní, i když se mohou jevit jako nesourodé.

Ad 1. k podmínkám pro výkon psychoterapie

Měly by být stanoveny jasné podmínky pro výkon psychoterapie. Není jasné, kdo by měl definovat podmínky pro výkon mimozdravotnické psychoterapie. Podmínky by se měly dojednat. Podmínky pro výkon psychoterapie by měly být upraveny novým zákonem o psychoterapii. Není zcela jasné, co je psychoterapie. Psychoterapie je léčba, není to diagnostika. Psychoterapie se odlišuje od jiných oborů. Psychoterapie je nezávislá odborná disciplína. Psychoterapii je potřeba vykonávat profesionálně, kvalitně, zodpovědně. Je potřeba dodržovat pravidla. Při stanovování podmínek pro výkon psychoterapie je potřeba respektovat kritéria Evropské asociace pro psychoterapii. Co se týká konkrétního nastavení podmínek, lze hledat inspiraci v zemích, kde mají tuto problematiku již vyřešenou. Pravidla by měla být nastavena tak akorát, ani příliš tvrdá, ani příliš měkká. Neměla by se podřizovat osobním zájmům, jde o princip, o kvalitu. Měla by se stanovit pravidla pro oprávněné výjimky. Do stanovování podmínek pro výkon psychoterapie mají co mluvit instituce. Je sporné, jakou roli by měly hrát.

Ad 2. k definici profese psychoterapeut:

Je potřeba definovat profesi psychoterapeut, aby bylo jasné, kdo je a kdo není psychoterapeut. To, kdo je psychoterapeut je definováno pouze ve zdravotnictví. Psychoterapeuti se vyskytují i mimo zdravotnictví. Psychoterapii nemůže dělat kdekdo. Psychoterapeut by neměl klienta, pacienta poškodit. Je-li psychoterapeut nekompetentní, je nebezpečný. Psychoterapeut by měl být vzdělaný a vycvičený. Vzdělání psychoterapeuta by mělo být obecné i speciální. Psychoterapeut by měl být vysokoškolák. Není jasné, jakého stupně vysokoškolského vzdělání by měl psychoterapeut dosáhnout. Rovněž není jasné, jaký obor vysokoškolského studia by měl psychoterapeut absolvovat. Jako vhodné v úvahu připadají obory medicína,

psychologie, speciální pedagogika, sociální práce, teologie. Možná by ale stačilo pouze magisterské vzdělání v jakémkoliv oboru. Možná, že pregraduální vzdělání pro psychoterapeuta není vůbec důležité, důležitý je jen psychoterapeutický výcvik. Psychoterapeut by měl absolvovat psychoterapeutický výcvik. Psychoterapeut by se měl průběžně dále vzdělávat. Psychoterapeut by měl mít pravidelnou supervizi. Profese psychoterapeut patří k pomáhajícím profesím. Psychoterapeut dělá psychoterapii. Psychoterapeut pracuje s lidmi. Psychoterapeut pomáhá, léčí, podporuje, podněcuje. Toto dělá převážně slovy v interakci s klienty, pacienty. Hlavní terapeutický nástroj je osobnost terapeuta. Používá rozmanité techniky a dovednosti. Psychoterapeut nemůže vzniknout sebeprohlášením.

3.5 Závěry výzkumu

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku, a to:

- **Jaký je postoj české psychoterapeutické odborné veřejnosti k uplatnění speciálních pedagogů v psychoterapeutické praxi?**

autorka výzkumu formuluje takto:

- **V textech zahrnutých do výzkumného vzorku bylo v souvislosti s výkonem psychoterapie jako vhodné pregraduální vzdělání uváděno i vzdělání v oboru speciální pedagogika. Ačkoliv uplatnění speciálních pedagogů v psychoterapii má své zastánce i odpůrce, z textů obsažených ve výzkumném vzorku je zřejmé, že speciální pedagogové jsou součástí aktuálního diskurzu psychoterapie tvořeném českou odbornou veřejností.**

Cílem tohoto výzkumu bylo zjistit, jaké místo aktuálně zaujímají speciální pedagogové v „českém diskurzu psychoterapeutické profese“ vytvářeném českou odbornou psychoterapeutickou veřejností.

Provedenou analýzou bylo zjištěno, že speciální pedagogové spadají do diskurzu psychoterapeutické profese v České republice. Jednoznačně lze konstatovat, že odborná veřejnost o speciálních pedagogích v souvislosti s profesí psychoterapeut hovoří. Hovořit v rámci diskuze o budoucnosti české psychoterapie o speciálních pedagogích

dává smysl i těm, kteří jsou proti uplatnění speciálních pedagogů coby psychoterapeutů. Speciální pedagogové jsou tedy „ve hře“. Na vhodnost uplatnění speciálních pedagogů není u odborné veřejnosti jednotný názor. Diskuze na toto téma byla vedena převážně ve formě polemiky typu ano – ne, bez argumentace. Z diskuze nevyplývaly jasné důvody proč by speciální pedagogové měli či neměli působit v oboru psychoterapie, kromě toho, že si to někdo přeje či nepřeje.

Je potřeba brát v úvahu, že předmětem zkoumání byl jen fragment diskuze. Tento fragment byl určen časovým ohraničením, které bylo stanoveno pro výběr výzkumného vzorku, a to od 3.1.2012 do 31.12.2013. Ve sledovaném období bylo dle názoru autorky výzkumu hlavním smyslem diskuze upozornit na to, že „existuje problém“. Ve sledovaném období sice nedošlo ke konečnému vyřešení diskutovaného problému, ale diskuze v tomto období posloužila jako prostředek k zahájení veřejné odborné debaty o psychoterapii a o zatím nenaplněných potřebách psychoterapeutů napříč psychoterapeutickým spektrem. Přesto i ve sledovaném období měla diskuze své „hmatatelné“ výsledky. Jejím prostřednictvím se účastníkům diskuze podařilo svolat Konferenci o budoucnosti české psychoterapie.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývala otázkami, které ohledně české psychoterapie nastolili sami psychoterapeuti. Byly nastoleny otázky týkající se formálního nastavení podmínek výkonu psychoterapie v České republice, jejichž aktuální právní úpravu alespoň část odborné psychoterapeutické veřejnosti nepovažuje za vyhovující reálným potřebám psychoterapeutické praxe. Vynořila se potřeba zainteresované odborné veřejnosti formálně definovat profesi psychoterapeut a jasně nastavit parametry odborné způsobilosti pro výkon této profese, a to včetně určení vhodného oboru pregraduálního vzdělání pro psychoterapeutickou profesi.

Centrem pozornosti této práce byla veřejná odborná diskuze, která probíhala období od 3.1.2012 do 31.12.2013. Byla to diskuze mnohdy velmi bouřlivá. Ve sledovaném období jakoby diskutujícím šlo zejména o vyjádření nespokojenosti se současným stavem a o pojmenování problémů, které jim současná právní úprava psychoterapie v jejich praxi přináší. V tomto emocii nabitým období byla analyzovaná diskuze charakterizována převážně tím, že oslovovala stále více diskutujících, jejichž primární potřebou zřejmě bylo dát jasně najevo, „za koho kopou“, ke kterému „družstvu“ resp. názorovému proudu patří. Zda jsou zastánci psychoterapie vyhrazené pouze zdravotnictví a nebo si přejí mít psychoterapii nadresortní. Obrazně řečeno, bylo to převážně období „oblékání dresů“ a „bojových pokřiků“.

Diskuze na téma psychoterapie však stále probíhá a neustále se vyvíjí. Tuto práci tak můžeme chápat jako časový snímek, který zachycuje pouze jedno bouřlivé období v životě české psychoterapie.

A co říci na úplný závěr?

Přejme české psychoterapii, aby jí diskuze, které se o ní vedou, byly k užítku.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BOBEK, Milan a Petr PENIŠKA. *Práce s lidmi: učebnice poradenství, koučování, terapie a socioterapie pro pomáhající profese : s úvodem do filozofie práce s lidmi, systémových věd a psychologie*. Vyd. 1. Brno: NC Publishing, 2008, 286 s. Gaia, 2. ISBN 978-809-0385-825.

BLATNÝ, Marek. *Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2006, 138 p. ISBN 80-200-1450-0.

FOUCAULT, Michel. *Archeologie vědění*. Překlad Čertmír Pelikán. Praha: Herrmann & synové, 2002, 318 s. ISBN 978-802-3901-245.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2. rozšířené vydání. Brno: Paido, 2010, 252 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 594 s. ISBN 80-720-3124-4.

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Vyd. 1. Překlad Milada McGrathová. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999, 248 s. ISBN 80-902482-4-1.

HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Překlad Hana Loupová. Praha: Portál, 2006, 495 s. ISBN 80-736-7093-3.

LUDEWIG, Kurt. *Základy systemické terapie*. Vyd. 1. Překlad Jana Bílková. Praha: Grada, 2011, 111 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4735-214.

KUHN, Thomas Samuel. *Struktura vědeckých revolucí*. Dotisk 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2008, 206 s. ISBN 80-860-0554-2.

MIKULÁŠKOVÁ, Gabriela. *Základy kvalitativního výzkumu a diskurzivnej analýzy*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2013, 85 s. ISBN 978-80-555-0000-0.

MOOS, Petr. Psychoterapie 3-4, *Je psychoterapie samostatným a nezávislým oborem?*, 2010, ISSN 1802-3983, s.221-223.

ROKYTOVÁ, M., Psychoterapie 1, *Psychoterapie ve zdravotnictví. Jenom?*, 2009, ISSN 1802-3983, s.57-58.

SCHLIPPE, Arist von a Jochen SCHWEITZER. *Systemická terapie a poradenství*. Brno: Cesta, 2006, 251 s. ISBN 80-729-5082-7.

WELSCH, Wolfgang. *Naše postmoderní moderna*. 1. vyd. Překlad Ivan Ozarčuk, Miroslav Petříček. Praha: Zvon, 1994, 198 s. ISBN 80-711-3104-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

BATESON, Gregory. *Mind and nature: a necessary unity. Advances in Systems Theory, Complexity, and the Human Sciences*. Cresskill, N.J.: Hampton Press, c2002, xviii, 220 p. ISBN 15-727-3434-5.

BURR, V. *An introduction to social constructionism*. London: Routledge. 1995.

FISH, Stanley. *Is there a text in this class? The authority of interpretive communities*. Cambridge: Harvard University Press, 1980.

GADAMER, Hans-Georg. *Truth and method*. New York: Seabury. 1975.

GARFINKEL, Harold. *Studies in ethnomethodology*. New Jersey: Prentice-Hall, 1967.

ten HAVE, Paul, *Ethnomethodology*. In: Seale, C.– Gobo, G.– Gubrium, J.F.– Silverman, D. (eds.): *Qualitative Research Practice*. London: Sage, s. 2004.

HERITAGE, John: *Goffman, Garfinkel and Conversation Analysis*. In: Wetherell, M.– Taylor, S.– Yates, S. J. (eds.): *Discourse Theory and Practice. A Reader*. Sage/Open University, London 2001.

JEFFERSON, Harvey Sacks. Ed. by Gail. *Lectures on conversation: volumes I and II*. Edited by G. Jefferson with Introduction by E.A. Schegloff. Repr. Oxford [u.a.]: Blackwell, 1996. ISBN 15-578-6705-4.

LITOSSELITI, Lia a Jane SUNDERLAND. *Gender identity and discourse analysis: Discourse Approaches to Politics, Society and Culture*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2002, 336 s. ISBN 9789027226921.

POTTER, Jonathan, Margaret WETHERELL a Prof. Margaret WETHERELL. *Discourse and Social Psychology: Beyond Attitudes and Behaviour*. London: SAGE, 1987, 256 s. ISBN 9781446226681.

MILLS, Sara. *Discourse: The New Critical Idiom*. London: Routledge, 2006, 192 s. ISBN 9781134836048.

WETHERELL, Margaret, Simeon YATES a Stephanie TAYLOR. *Discourse theory and practice: a reader*. Thousand Oaks, [Calif.]: SAGE, 2001, ix, 406 p. ISBN 07-619-7156-4.

WILLIG, Carla: *Discourse Analysis*. In: SMITH, Jonathan A. et al *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*. London: SAGE/Open University, 2003.

WODAK, Ruth. *Gender and discourse. Introduction: Some Important Issues in the Research of Gender and Discourse* Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 1997, ix, 303 p. ISBN 07-619-5099-0, s. 1–21.

Seznam použitých internetových zdrojů

ABZ: *Slovník cizích slov* [online]. [cit. 2014-01-17]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz>

ČAP. Česká asociace pro psychoterapii. [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.czap.cz>

ČESKÁ LÉKAŘSKÁ SPOLEČNOST. [online]. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z: <http://www.cls.cz>

CESKA PSYCHOTERAPEUTICKA SPOLEČNOST ČESKÉ LEKARSKE SPOLEČNOSTI JEP. [online]. 2007 [cit.2012-02-25]. Dostupné z <http://www.psychoterapeuti.cz>

GERGEN, Kenneth. J. *Social Psychology as History*. Journal of Personality and Social Psychology [online]. 1973, Vol. 26, No. 2, s. 309-320 [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: http://www.swarthmore.edu/SocSci/kgergen1/web/soc_psych.pdf

INFORMAČNÍ SERVER ČESKÉ PSYCHOTERAPIE. [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://www.iscp.cz>

IÑIGUEZ, Lupicinio. El análisis del discurso en las ciencias sociales: variedades, tradiciones y práctica: Capítulo III. *The Basic Ideas of Discourse Analysis: Seminar 10*. Universitat Oberta De Catalunya, Barcelona, 2003, s. 41. [online]. [cit. 2014-02-16]. Dostupné z: <http://investigacionsocial.sociales.uba.ar>

STIBUREK, Milan. *Vanilla 2. Psychoterapie* [online]. [cit. 2014-02-11]. Dostupné z: <http://terapie.jecool.net>

STRNAD, Vratislav. *Vývoj systemické terapie*: Pro sborník: Z. Vybíral a kol., „Vývoj psychoterapie po r. 1990“. In: [online]. [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://vratislavstrnad.euweb.cz>

ÚLEHLA, I., *Jakou psychoterapii bych chtěl mít* [online]. 2000,2011 [cit.2012-03-05]. Dostupné z <http://g-i.cz/cz/clanky>

Seznam ostatních zdrojů

VOJÁČKOVÁ, Veronika. *Nejčastěji používané psychoterapeutické směry v ČR*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Jana Amose Komenského Praha. Vedoucí práce MUDr. Pavla Hellerová.

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ a TABULEK

Seznam obrázků

OBRÁZEK 1: OBRÁZEK 1: MAPA ČESKÉ PSYCHOTERAPEUTICKÉ SPOLEČNOSTI

Seznam grafů

GRAF 1: GRAF 1: UKÁZKA STRUKTURY KATEGORIE "DEFINICE PROFESE
PSYCHOTERAPEUT

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Veronika Vojáčková

Obor: speciální pedagogika

Forma studia: kombinovaná

**Název práce: Speciální pedagog a jeho místo v sociální konstrukci profese
psychoterapeut v ČR**

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 72

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 14

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 14

Počet internetových zdrojů: 10

Počet ostatních zdrojů: 1

Vedoucí práce: MUDr. Pavla Hellerová